

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav pro klasickou archeologii

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ondřej Holý

Římané v Británii a limes v letech 77 – 211 po Kr.

The Romans in Britain and limes from 77 to 211 AD.

2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.

Na tomto místě bych velice rád poděkoval panu doc. PhDr. Jiřímu Musilovi, Ph.D. za jeho pomoc při psaní této práce, Mgr. Michalovi Dyčkovi za poskytnutí několika důležitých studijních materiálů a ostatním vyučujícím na Ústavu pro klasickou archeologii za jejich ochotu a cenné rady. Dále bych také rád poděkoval své rodině, a to především své mamince, která mě vždy podporovala ve studiu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Chomutově 12. 8. 2017

.....

Ondřej Holý

Abstrakt:

Bakalářská práce se zaměřuje na proces dobývání Británie Římany a výstavbou římského limitu mezi lety 77 – 211 po Kr. V práci budu popisovat události vojenského tažení a jejich důsledky ve vytváření provincie Britannia. Dále se budu věnovat výstavbě limitu, jeho částem, jeho umístění a důležitosti ze strategického hlediska. V poslední fázi bakalářské práce popíši podobu limitu na počátku 3. století po Kr. za Septimia Severa a rozdělení provincie Britannia na 2 části.

Klíčová slova:

Římané v Britanii, Agricolovo tažení do Skotska, Glen Forts, Gask Ridge, Stanegate, Hadriánův val, Antoninovo tažení, Antoninův val, Severovo tažení, Kaledonie, hranice provincie.

Abstract:

This thesis focuses on the process of the conquest of Britain by the Romans and the construction of the Roman limit from 77 to 211 AD. At work, I will describe the events of the military campaign, their implications in the creation of the province Britannia. Next, I will focus on the construction of limit, its parts, its location and importance from a strategic perspective. In the last phase of the thesis I will describe the form of a limit on the beginning of the 3rd century AD. during the reign of Septimius Severus and division of the province Britannia into two parts.

Keywords:

The Romans in Britain, Agricola's campaign to Scotland, Glen Forts, Gask Ridge, Stanegate, Hadrian's Wall, Antonin's campaign, Antonine Wall, Septim's campaign, Caledonia, border of the province.

Seznam použitých zkratek:

Obecné:

LEG = legio = Zkratka pro legii.

COH = cohors = Zkratka pro kohortu.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Caesarovo tažení do Británie	10
3. Claudiova invaze do Británie	12
4. Agricolovo tažení do Skotska.....	16
4.1. Příjezd do Británie.....	16
4.2. První kampaň a následná romanizace.....	17
4.3. Třetí a čtvrtá kampaň – tažení na jih Skotska, konsolidace dobytých území a následná výstavba pevností.....	18
4.4. Pátá a šestá kampaň – Plánování invaze do Irska, vojenské akce přesunuty na sever od řeky Forth.....	20
4.5. Sedmá kampaň - konečná porážka Britannů v Kaledonii v bitvě u Mons Graupius.....	23
5. Výstavba opevnění Gask Ridge.....	24
5.1. Glen Forts	24
5.2. Systém Gask Ridge:.....	30
5.3. Podoba systému Gask Ridge	30
5.4. Funkce systému Gask Ridge	32
5.5. Podoba a stavba strážních věží (burgi).....	33
6. Stanegate	37
7. Hadriánův val.....	41
7.1. Prvotní stavba Hadriánova valu	42
7.2. Funkce Hadriánova valu.....	43
7.3. Změny na Hadriánově valu.....	45
7.4. Legie pracující na stavbě Hadriánově valu	46
8. Antoninovo tažení.....	51
8.1. Antoninův val	53
8.2. Stavba samotného valu	57
8.3. Funkce valu	57
8.4. Posádky valu.....	58
9. Tažení Septimia Severa do Kaledonie	62
9.1. Podoba limitu za císaře Septimia Severa.....	63
10. Závěr.....	65
11. Antické prameny	66
12. Literární zdroje	67
13. Zdroje obrázků.....	68

1. Úvod

Nejlepší dokladem pro přítomnost Římanů v Británii jsou zajisté archeologické nálezy. Bez nich bychom nemohli s jistotou potvrdit jejich přítomnost na daném území a mohli bychom pouze spekulovat. Zajisté nesmíme opomenout přínos antických autorů. Díky antickým autorům můžeme rychleji lokalizovat např. pohyby římských vojsk, římská opevnění, města atp. Tudíž můžeme říci, že antické prameny jsou z velké části výchozím bodem pro výzkum. Proto i tato práce využije antické prameny, především dílo z dějin císařského Říma od Tacita. Ale největším přínosem, a dá se říci základem, budou díla moderních archeologů. Jde především hlavně o práce Davida J. Breeze, Gordona Maxwella a Davida Mattinglyho. Samozřejmě tato práce bude obsahovat informace i od jiných autorů, ale největší část informací bude od dříve napsaných autorů.

V této práci se vyskytují latinské termíny, především ve vojenském kontextu, které jsou pro přehlednost vyznačeny kurzívou a v poznámce pod čarou jsou vysvětleny. Pojmenování měst, táborů, či přírodních úkazů (řeky, hory, jezera) jsou ponechány v původních římských názvech. V poznámce pod čarou pak bude uvedeno, o které současné město, či místo se jedná.

Předkládaná práce si klade za cíl ukázat, jak probíhal proces dobývání Británie Římany a jaké k tomu byly důvody. Dále práce ukáže, jaké to mělo následky na zrod nové provincie a jak byla provincie stabilní, nestabilní v následné budoucnosti. Práce se také zaměří na stavbu římského limesu a jeho účinnost proti barbarským kmenům.

2. Caesarovo tažení do Británie

Před dobytím samotné Británie byla v římské říši nová éra. Používám nová éra z toho důvodu, protože římská republika padla a bylo nastoleno císařství. Císař Augustus, celým jménem Gaius Iulius Caesar Octavianus (jméno Augustus mu udělil senát), se pevně chopil moci a stabilizoval říši po občanské válce. Jelikož adoptivním otcem císaře Augusta byl samotný G. I. Caesar, tak Augustus v jistých věcech šel v jeho šlépějích. Jednou z věcí, které chtěl císař Augustus napodobit, byla invaze do Británie. Augustus plánoval 3 invaze, a to v letech 37, 27 a 24 př. Kr. Nakonec z těchto tažení sešlo a můžeme se dohadovat proč tomu tak bylo. Dobrým důvodem by byl fakt, že clo uvalené na obchod s Británií vynášelo více, nežli by vyneslo dobytí Británie. Alespoň co se týče první fáze dobývání.

První římská invaze na Britské území proběhla v letech 55 a 54 př. Kr., kdy vojevůdce Gaius Julius Caesar během svých tažení v Galii podnikl dvě výpravy na ostrov, neboť se domníval, že Britanové podporují galský odboj proti římské nadvládě. Tento fakt byl opodstatněn v tom, že v Británii sídlili Belgové, kteří sem přišli v dřívějším období.¹ Ale to nebyl jediný důvod. G. J. Caesar si byl dobře vědom, že v té době popularita G. Pompeia stoupá, a proto učinil tento krok. Přičemž Pompeius namítal, že Britský oceán je jenom bezvýznamná bahňatá kaluž.² A taktéž slyšel o velkém bohatství, kterým měla Británie opanovat. Jednalo se převážně o cín.³

V první invazi byly jednotky vyslány z Port Itiv⁴ a vylodili se nedaleko Walmeru. Vypluly 2 legie a 80 lodí.⁵ Avšak kvůli bouři, jež poničila jejich loďstvo, a pro malý počet jízdních oddílů však nebyli schopni proniknout dále do vnitrozemí. Plus k tomu nepřispíval ten fakt, že Britové podnikali proti oslabenému římskému vojsku menší partyzánské akce. Celé tažení tedy bylo ukončeno po 18 dnech a jediné, co vyneslo, bylo přijetí rukojmích ze strany Britů.⁶ Z vojenského hlediska skončilo toto tažení neúspěšně, římský senát přesto vyhlásil dvacetidenní veřejné slavnosti v Římě na počest tohoto nevídaného činu.

Svoji druhou výpravu uskutečnil Caesar s podstatně většími silami. Armáda byla složena z 5 legií, včetně 2000 jezdců a 800 lodí. Ale i podruhé přišla bouře a poškodila lodě.⁷ V historii to byla dlouhou dobu nejmohutnější flotila v Lamanšském průlivu až do roku 1944.

G. I. Caesar vyplul ze stejného místa, jako rod před tím a vylodil se poblíž města Sandwich.

1 GRANT 2006, 211.

2 GRANT 2006, 211.

3 GRANT 2006, 211.

4 Dnešní Boulogne.

5 GRANT 2006, 211.

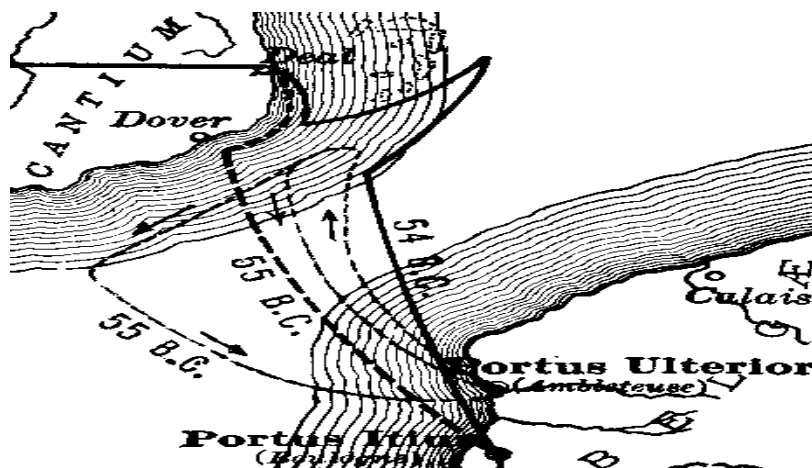
6 GRANT 2006, 211.

7 GRANT 2006, 211.

Naneštěstí pro Caesara se historie znova opakovala. Část Caesarova loďstva byla poničena. Což zbrzdilo Caesarův pochod do vnitrozemí. Toho využili Britové a sjednotili se proti společnému nepříteli. Do čela vojsk byl zvolen král Catuvellanů, jistý Cassib(v)ellaunus.⁸ Zpočátku Britanové neútočili napřímo. Spíše útočili do římských záloh a narušovali zásobování pro armádu. Zlom nastal po opravě římských lodí.

Po opravě lodí se římské jednotky vydaly na pochod k hlavnímu městu krále Cassivellauna. G. J. Caesar překročil Temži a dobyl hl. město Britů, Wheathampstad, nedaleko St. Albans. Díky tomu přiměl některé domorodé kmeny k placení tributu a odevzdání rukojmích výměnou za mír. Následně do čela kmene Trinovantů (Trinovantes) byl dosazen náčelník Mandubracius, zatímco jeho soupeř Cassivellaunus byl přinucen ke složení zbraní. Zda byl tribut po Caesarově návratu do Galie opravdu placen, zůstává předmětem sporu mezi historiky.

Když G. J. Caesar po třech měsících dorazil zpět do Říma, tak byl oslavován jako dobyvatel exotické země. Trvalo dalších 97 let, než spočinula noha římského občana na britském území. Stalo se tak až za císaře Claudia.

Obr. č. 1 - Mapa Caesarova vylodění v Británii.
(Zdroj: www.athenapub.com)

Obr. č. 2 – Busta Gaia Iulia Caesara.
(Zdroj: ehistory.osu.edu)

⁸ GRANT 2006, 211.

3. Claudiova invaze do Británie

Až po 97 letech císař Claudius podnikl invazi do Británie. Tvrdí se, že to byla jedna z nejlépe naplánovaných římských invazí. Invaze započala roku 43 po Kr. a po nějaké době se jí účastnil sám osobně císař Claudius. Samotná síla římských vojsk čítala 4 legie a 4 pomocné sbory o síle 40 000 mužů.⁹ Legie, které se zúčastnily invaze, byly tyto: LEG II Augusta, LEG XX Valeria Victrix, LEG XIV Gemina a LEG IX Hispana.¹⁰ Velení bylo svěřeno Aulu Plautiovi, významnému senátorovi. Jemuž Claudius zřejmě důvěřoval. Není divu. Aulus Plautius získal cenné zkušenosti v Panonii. Samotná armáda byla přepravena do Británie ve třech částech, jež se vylodily v roce 43 po Kr. na místě zvaném Rutupiae.¹¹

Když Římané přistáli v Británii, zvolili si Britanové nové vůdce. Byli to bratři Togodumnus a Caratacus, jejichž otcem byl dřívější náčelník Catuvellanů Cunobelinus. Ti se střetli roku 43 po Kr. s postupujícími Římany nedaleko dnešního Rochesteru. V bitvě u Medway¹² byli Britové poraženi, načež byli zatlačeni za řeku Temži. Tam se znovu střetli s Římany, jimž opět podlehli. Během pronásledování byl Togodumnus zabit, zatímco Caratacus unikl, takže mohl pokračovat v odporu dále na západě země.

Po mnoha vítězstvích zastavil Plautius svůj postup a navrhl Claudiovi, aby se připojil k závěrečnému útoku. Poté, co dorazil císař s posilami, bylo dobyté hlavní sídlo Catuvellanů, Camulodunum.¹³ Roku 49 po Kr. započala přestavba Camuloduna na první kolonii¹⁴ na území Británie. Po jeho pádu se jedenáct kmenů na jihovýchodě Británie podrobilo Claudiovi, který se pak odebral do Říma oslavit své vítězství. O pár let později, když se Římané zmocnili jihu ostrova, obrátili svoji pozornost na území nynějšího Walesu. Zdejší kmeny Silurů (Silures) a Ordoviků (Ordovices) představovaly pro Římany nebezpečí. Silury vedl Caratacus, který se v boji proti římskému správci Publiu Ostoriovi Scapulovi uchýlil k účinné gerilové taktice, dále se to tak říci. Nakonec v roce 51 po Kr. Ostorius porazil Carataca v bitvě, v níž římský vojevůdce přesvědčivě zvítězil. Vůdce Britanů hledal útočiště u Brigantů. Ale královna Cartimandua prokázala svoji věrnost Římanům a Carataca jim předala. Caratacus byl poté odveden do zajetí v Římě, ale císař Claudius mu udělil milost.

9 BREEZE 2006, 31.

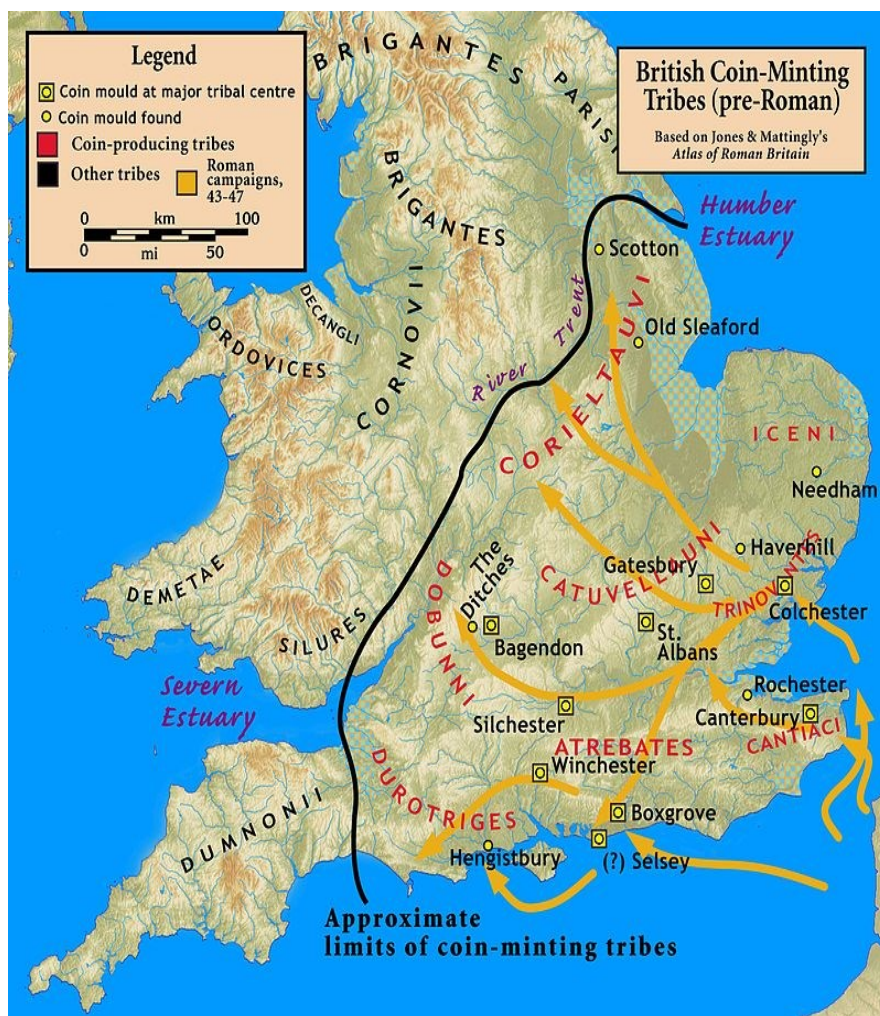
10 BREEZE 2006, 31.

11 Dnešní Richborough v Kentu.

12 Územní celek v jihovýchodní Anglii.

13 Dnešní Colchester.

14 Původem předsunutá vojenská výspa. Později nejvyšší status římského města v kolonii.

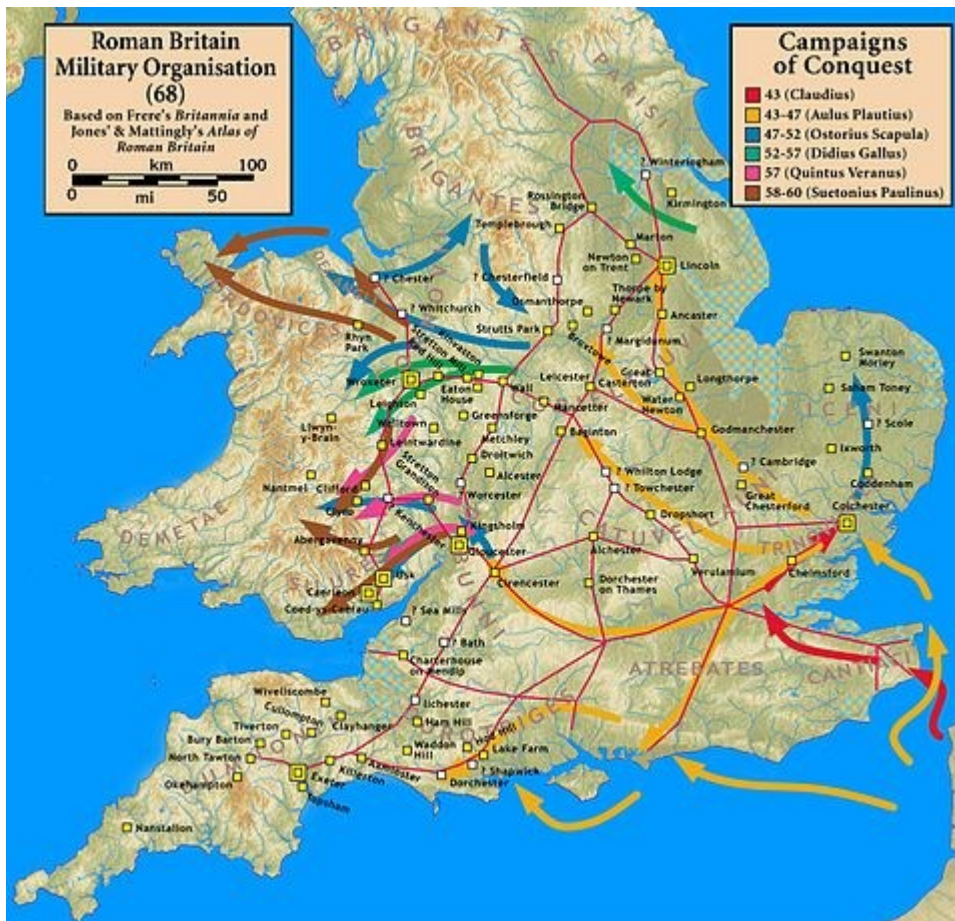
Obr. č. 3 – Claudiova tažení v Británii.
(Zdroj: en.wikipedia.org)

Obr. č. 4 – Vzdávající se Caratacus císaři Claudiovi.
(Zdroj: <http://sites.psu.edu>)

Mezi lety 47–52 po Kr. Publius Ostorius Scapula bojuje ve Walesu s Britany. Nakonec poráží poslední odpor Britanů pod vedením Carataca, krále na území Catuvellánů.

Mezi lety 52–58 po Kr. započaly tuhé boje se Silury na území Walesu. To de facto předurčilo větší problémy, které vyústily mezi lety 60–61 po Kr.

Obr. č. 5 – Mapa znázorňující pohyby římských vojsk v Británii v 1. stol. po Kr.
(Zdroj: en.wikipedia.org)

Od roku 60 po Kr. až do roku 61 po Kr. místodržitel Gaius Suetonius Paulinus bojoval proti druidům na ostrově Mona (Anglesey) na severu Walesu. G. S. Paulinus si skoro podmanil celý Wales. Ale během těchto bojů vypukla v jihovýchodní Británii vzpoura vedená královnou Boudiccou, vdovou po nedávno zemřelém náčelníkovi Icenů Prasutagovi.¹⁵ Povstání bylo s velkou pravděpodobností vyprovokováno římským zábořem území kmene a krutým zacházením s královskou rodinou. Podle Prasutagovy závěti měla polovina jeho království připadnout císaři Neronovi a zbytek jeho dcerám. Ale římské právo neuznávalo ženy za dědice.

Icenové společně s Trinovanty následně přepadli a zmasakrovali římské kolonisty v Camulodunu a rozdrtili legii vyslanou k vyproštění města. Suetonius Paulinus se po těchto událostech neprodleně vypravil na jih. Povstalci mezitím napadli a vypálili Londinium¹⁶ a stejně tak i Verulamium.¹⁷ Mnoho lidí bylo pobito. Můžeme jen spekulovat, jaký byl přesný počet. Navzdory těmto pohromám, a ztrátě jedné legie, Suetonius přeskupil své zbývající síly a zvolil si lepší bojiště. V bitvě u Watling Street¹⁸ dosáhli Římané i přes několikanásobnou početní převahu Britanů jasného vítězství. Královna Boudicca nedlouho na to zemřela v důsledku otravy anebo nemoci. Ale přesná příčina smrti nám není známa.

Nové nepokoje propukly v roce 69 po Kr., jenž vstoupil do dějin jako „rok čtyř císařů“. Občanská válka zuřící v římské říši oslabovala pozici legátů v Británii a ti jen s obtížemi udržovali kontrolu nad legiemi, čehož využil Venutius, král Brigantů a bývalý manžel Cartimandui.¹⁹ Římané již dříve bránili Cartimanduu proti jeho útokům, nyní ale museli uprchnout, čímž byla Venutiovi přenechána vláda nad severní částí země. Až konečně Vespasianus získal kontrolu nad říší a ustavil místodržitele Quinta Petilia Ceriala a Sexta Julia Frontina, kteří měli přivést Briganty a Silury k poslušnosti.²⁰ Frontinus dobyl celý jižní Wales a zahájil těžbu místních nerostných zdrojů, především zlata, což bylo pro římskou ekonomiku velkým přínosem.

15 BREEZE 2006, 32.

16 Dnešní Londýn – hlavní město Anglie.

17 Zaniklé město na území dnešního St. Albans.

18 Silnice v Anglii a Walesu.

19 MAXWEL 1986, 33.

20 MAXWEL 1986, 33.

4. Agricolovo tažení do Skotska

Na začátku této kapitoly musím poznamenat a ocenit práci Cornelia Tacita. Tacitus byl zetěm Gnaea Iulia Agricoly a tím pádem bylo skoro jistojisté, že zachová jeho posmrtnou slávu a bude ji šířit dál. Samozřejmě mohou být některé informace zkreslené, ale s tím musí badatel počítat.

Díky Tacitovi víme, kdy Agricola připlul do Británie, kolik sezón v ní strávil a jak probíhalo jeho tažení.

4.1. Příjezd do Británie

V roce 60 po Kr. přijel G. I. Agricola poprvé do Británie. Kdy se dostal po vedení Suetonia Paulina. Paulinus byl s ním tak spokojen, že si jej vybral do své osobní stráže.²¹ Z této fáze jeho služby mnoho informací nemáme, ale jisté je, že během Agricolovo služby byla revolta vedená královnou Boudicou. Tudíž s největší pravděpodobností se Agricola zapojil do bojů. Samotný Tacitus popisuje Agricolu jako mladého, snaživého a učenlivého muže, který neholdoval rozverně zábavě. Ale ba naopak snažil se poznat provincii, poznával vojsko a své nadřízené, aby se od nich něco nového naučil. Samozřejmě to nebylo z ješitnosti, ale z touhy zlepšovat se.²² Nakonec roku 62 po Kr. odjel zpět do Říma.

Návrat na území Británie byl v roce 69 po Kr., kdy byl správcem Británie Vettius Bolanus. Během této doby nemáme mnoho informací o Agricolovi. Jediné, co Tacitus zmiňuje, je to, že Agricola zkrotil svoji vášeň a energii, aby nepřerostl své nadřízené, neboť spojoval osobní prospěch s plněním povinností.²³ Poté se stal správcem Británie Letilius Cerialis, který dával více možností Agricolovi. Zpočátku mu spíše dával jen nebezpečné úkoly, kde nebyla šance na slávu, ale šlo spíše jen risk. Postupem času Agricola dostával větší možnost získat prestiž a slávu. Nakonec byl povýšen na velitele legie.²⁴

Po pěti letech, v roce 74 po Kr., Agricola znova opustil Británii a v Římě ho císař Vespasianus jmenoval správcem Aquitánie.

21 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 5.

22 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 5.

23 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 8.

24 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 8.

Obr. č.6 – Mapa ukazující všech 7 Agricolovo kampaní.
(Zde použity rok 78-84)
(Zdroj: en.wikipedia.org)

4.2. První kampaň a následná romanizace

Než začnu popisovat vojenské kampaně G. I. Agricoli, musím zmínit, že jsou jisté nesrovnalosti s datací kampaně. Tacitus udává začátek Agricolovo kampaně k roku 77 po Kr., ale jsou případy, kdy se objevuje rok 78 po Kr. Já se budu držet Tacitovi datace.

První vojenskou kampaň, již pod svým vedením, zahájil Agricola uprostřed léta roku 77 po Kr. Díky Tacitovi víme, že prvním vojenským počinem Agricoli bylo tažení proti Ordovikům, kteří sídlili na území dnešního Walesu.²⁵ K tomuto tažení vedla předchozí událost, když Ordovikové napadli a rozdrtili římský jezdecký oddíl. Na tento popud Agricola vytáhl v čele svých vojsk proti Ordovikům.²⁶

Když Agricola potlačil Ordoviky rozhodl se dobýt ostrov Mona. O dobytí tohoto ostrova se již dříve pokoušel Suetonius Paulinus, ale jeho cíle zmařilo Boadicjjské povstání roku 61 po Kr.

²⁵ Tacitus, Život Iulia Agricoly, 18.

²⁶ Tacitus, Život Iulia Agricoly, 18.

Naneštěstí pro Agricolu nastal menší problém a to ten, že nebylo loďstvo, které by Agricolovo vojsko přeplavilo.

Agricola tedy nakázal svým nejlepším vojákům z pomocných sborů, aby přeplavali moře a dobyli ostrov. Obyvatelé Mony byli tak překvapeni z tohoto kroku, že se vzdali bez většího odporu.²⁷

Během zimy, téhož roku, Agricola započal výstavbu chrámů, lázní, tržišť a domů. Bylo to z toho důvodu, že si chtěl podmanit Britany i jiným způsobem nežli vojensky. Ukázal jim vyspělost, nádheru římského světa. A Britanové na tuto krásu slyšeli.²⁸ Můžeme tedy říci, že byli pomalu, ale jistě romanizováni.

V druhém roce své vojenské kampaně, tedy roku 78 po Kr., dále rozšiřoval vliv římského světa mezi Britany. Ať už vojensky, či krásou římského vyspělého světa. V tomto roce pokořil kmen Brigantů v severní Anglii.

4.3. Třetí a čtvrtá kampaň – tažení na jih Skotska, konsolidace dobytých území a následná výstavba pevností

Ve třetím roce vojenských kampaní Agricola vedl tažení do jižního Skotska proti kmenům u zátoky Tanaus.²⁹ Po konsolidaci území započal Agricola výstavbu pevností. Můžeme-li říci, že tato síť pevností byla předchůdce systému Gask Ridge.

Máme jisté zmínky, že během třetí vojenské kampaně bylo počasí velice špatné, ale díky vojenské neaktivitě ze strany britanských kmenů měl Agricola čas a možnost započít výstavbu římských pevností. Odborníci tehdejší doby prohlašovali, že Agricola měl velice dobré a prozíravé oko k vybírání dobře položených míst pro stavbu římských opevnění.³⁰

Musím také zmínit ten fakt, že pevnosti, které nechal vystavět Agricola, nikdy nebyly dobyty nepřáteli. Pokud byly opuštěny, tak to jen díky samotným Římanům. Také víme, že byly zásobeny na celý rok.³¹

Během čtvrté výpravy Agricola věnoval svůj čas a úsilí vojenskému zajištění dobytého území. K výstavbě pevností si vybral šíji Forth – Clyde. Tato šíje byla obehnaná zátokami Clota³² a Bodotria.³³ Naneštěstí výstavbu těchto pevností máme nedostatečně zdokumentovanou.

Po výstavbě pevností na šíji Forth – Clyde byli nepřátelé nuceni ustoupit za tuto šíji. Tacitus zmiňuje jakýsi jiný ostrov.³⁴

27 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 18.

28 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 20.

29 Dnešní Tay estuary – část Firth of Tay.

30 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 22.

31 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 22.

32 Clota byla v keltské mytologii patronkou řeky Clyde.

33 Dnešní záliv, dříve označováno jako zátoka, Firth of Forth.

34 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 23.

Obr. č.7 - Mapa ukazující kanál v dnešní době na šíji Forth-Clyde.
(Zdroj: <http://news.bbc.co.uk>)

Seznam římských táborů, které byly postaveny během třetí a čtvrté Agricolovi kampaně.

1. Barochan Hill
2. Cadder
3. Mollins
4. Castlecary
5. Camelon
6. Mumrills
7. Birnie
8. Glenlochar
9. Trimontium

Barochan Hill:

Tento římský tábor byl objeven v roce 1972. Tento tábor se nachází severně od Paisley³⁵ na nízkých kopcích s výhledem na ústí řeky Clyde. Tento tábor můžeme přiřadit do čtvrté kampaně guvernéra G. I. Agricoli. Pevnost byla založena mezi lety 80–81 po Kr. V téže roce vznikly další pevnosti. Například Mollins, Castlecary.³⁶

Tábor se rozkládá na ploše veliké přibližně 3 hektary a směřuje na západ. Hradba byla široká asi 15 stop (4,5 metru).

Hradbu tvořila dřevěná palisáda, drny a hliněný násyp. Na severní straně tábora byl příkop široký 10 až 12 metrů, a hluboký 1,55 metrů.

K datování tábora pomohly dva keramické fragmenty, které se našly v příkopě. Fragmenty nesou známky hrnčírů ALBINVS a SVMACI. Tito hrnčíři byly během Agricolovo tažení velice produktivní.

Camelon:

Římský tábor Camelon leží přibližně 1,5 kilometru severně od Antoninova valu. První římský tábor zde nechal vybudovat G. I. Agricola mezi lety 80–83 po Kr.

První výzkum zde probíhal v roce 1900. Další výzkumy proběhly v letech 1975 a 1979. Během těchto výzkumů se našly fragmenty bronzových váz z období císaře Vespasiana.

Samotný římský tábor se rozprostíral na ploše o velikosti 2,4 hektarů a spadal do kategorie typu Stracathro. Tábor byl opuštěn v roce 90 po Kr.³⁷

4.4. Pátá a šestá kampaň – Plánování invaze do Irska, vojenské akce přesunuty na sever od řeky Forth

Během páté kampaně si chtěl Agricola podmanit kmeny na území dnešního Irska. Kmeny podobné svým chováním, oblékáním a způsoby Britanům. Kmeny na území Irska také těžily z obchodu s Britany. A to byly důvody, které vedly Agricolu k tomu, aby započal invazi do Irska.³⁸ Proto tedy na jaře roku 81 po Kr. vyslal pár lodí na průzkum kolem irského pobřeží. Ve stejné době Agricola poskytl azyl vůdci jednoho kmene, který musel utéci z ostrova kvůli povstání proti jeho osobě. V tento

35 Město na území Renfrewshire v centrální nížině Skotska.

36 KAMM 2011, 63.

37 KAMM 2011, 64.

38 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 25.

okamžik se Agricola zachoval jako dobrý diplomat a nabídl mu přátelství a hodlal ho využít ve svůj prospěch.

Naneštěstí, Agricola neměl dostatek lodí pro tuto invazi a také téhož roku zemřel císař Titus. Tudíž od této invaze muselo být opuštěno.³⁹ Během šesté kampaně, když se tedy upustilo od invaze do Irska, zaměřil Agricola svoji pozornost na kmeny sídlící za Bodotrii. Během léta propukla v Kaledonii revolta. Britanové podnikli útok na římský tábor a během dne vyhnali římské vojáky za Bodotrii.

Po tomto nečekaném útoku se Agricola dozvěděl, že Britanové mají v plánu zaútočit z několika směrů. Proto učinil nečekaný krok a to ten, že rozdělil vojsko na 3 části. Jakmile to Britanové zjistili, ihned změnil svůj směr a napadli devátou legii. Nepřátele využili noci a pobili strážce a pronikli do tábora.⁴⁰ Jelikož zastihli římské vojáky nepřipravené a ve spánku, první hodiny bitvy spíše připomínaly masakr.

Když se toto Agricola dozvěděl, ihned přikázal, aby nejrychlejší jezdci a pěšáci vpadli nepříteli do zad. Když tak učinili, devátá legie dostala nový impuls síly a změnila směr bitvy ve svůj prospěch. Po této bitvě nepřítel zmizel ve hvozdech lesa.⁴¹ Leč dokázali Římané odvrátit svoji porážku, utrpěli velké ztráty a skoro celá devátá legie byla zničena. Místo toho, aby se Agricola stáhl a doplnil stav vojska, započal finální fázi jeho tažení. Ta vyvrcholila bitvou na Mons Graupius.

Během šesté kampaně máme doložené pochodové tábory typu Stracathro. Tábor typu **Stracathro** byly výjimečné tím, že měli jiné řešení bran.

Zatímco klasické tábory měly brány řešené tak, že měly titulum,⁴² tak tábory Stracathro měly brány chráněné dvojími Claviculae.⁴³ Samotný tábor byl veliký 2,64 hektaru. Smyslem umístění claviculae bylo donutit případného útočníka, aby přistupoval k bráně pravým bokem vystaven k náspu, a tudíž se nemohl krýt štítem, obvykle nošeným v levé ruce. Musíme si ale říci, že toto řešení bran nebylo něčím speciálním, co by znamenalo evoluci ve stavbě pochodových táborů. Spíše se jednalo o menší detail při stavbě, ochraně bran u tábora.⁴⁴

K dataci těchto táborů nám pomohly nálezy keramiky typu Dragendorff 15,17 a 18. Další příklady pochodových táborů typu Stracathro: Dalswinton, Oakwood, Eshiels, Dalginross a Camelon.⁴⁵

39 MAXWELL 1989, 42.

40 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 26.

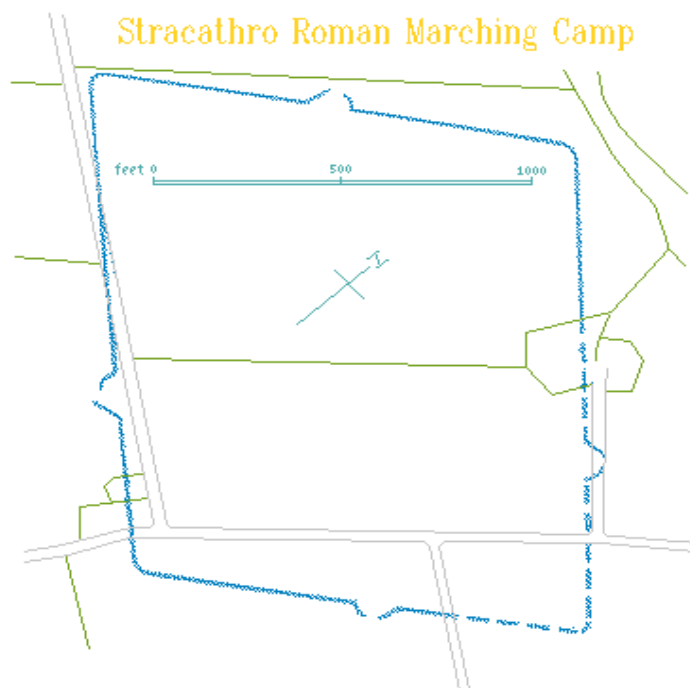
41 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 26.

42 Krátká část hradby a příkopu.

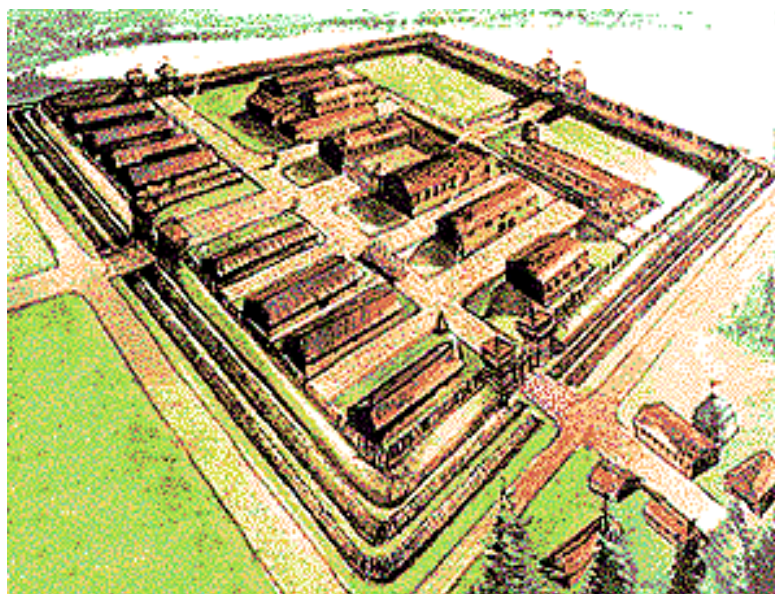
43 Zakřivené rozšíření brány a příkopu.

44 KEPPIE 2004, 174.

45 KEPPIE 2004, 174.

Obr. č. 8 – Tábor typu Stracathro.
(Zdroj: <http://roman-britain.co.uk>)

Obr. č.9 – Rekonstrukce římského tábora Camelon.
(Zdroj: www.britannia.com)

4.5. Sedmá kampaň – konečná porážka Britanů v Kaledonii v bitvě u Mons Graupius

Na počátku sedmé kampaň roku 83 po Kr. dostihla Agricolu smutná zpráva a to ta, že ztratil svého ročního syna. Místo, aby se do sebe uzavřel a tím by bylo ohrožené tažení, Agricola směřoval svůj vztek vůči Britanům.⁴⁶

Před samotnou bitvou vyslal Agricola loďstvo podél pobřeží, aby plenilo osady nepřítelů. Mezi tím se sám vydal se svým vojskem na pochod k pohoří Graupijskému.⁴⁷

V téže době si Britanové zvolili nového vůdce a tím byl Calgacus. Ten dokázal pod svoje vedení sehnat na 30 000 bojovníků.⁴⁸ Samozřejmě tyto počty byly s velkou pravděpodobností přehnané. Římské vojsko mělo mít okolo 14 000 vojáků z toho 2000 kavalérie. Nevíme přesný počet legionářů a ani pomocných sborů.⁴⁹

V první fázi bitvy se bojovalo na dálku. Z obou stran lítali šípy a nikdo se neměl k přímému střetnutí. Nakonec Agricola povolal čtyři kohorty Batavů⁵⁰ a dvě kohorty Tungrů.⁵¹ Těchto 6 kohort mělo za úkol zaměstnat dlouhé meče Britanů. V ten moment vyjeli Britanové na kosatých vozech. Ale římské vojsko odvrátilo jejich výpad a v úprk je obrátilo římské jezdeckvo. V ten moment se odhodlání Britanů změnilo a dali se na útěk.⁵² Ztráty nevíme přesně, ale na římské straně mělo padnout okolo 360 mužů a Britanů mělo padnout 10 000.⁵³ Samotné místo bojiště se doposud nepodařilo najít.

Na konci sedmé sezony byl Agricola odvelen císařem Domitianem zpět do Říma. A tím bylo ukončeno jeho tažení.

Nyní si můžeme položit otázku, co by se stalo, kdyby Agricola nebyl odvelen. Během jeho tažení byl jen jeden neúspěch, a to když rozdělil své vojsko. Ale i tak dokázal s oslabenou armádou porazit silného nepřítelů. Díky jeho odvelení nebyla, a ani poté v budoucnu, dobytá Kaledonie.

46 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 29.

47 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 29.

48 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 29.

49 MAXWELL 1989, 44.

50 Západogermánský kmen žijící na území dnešního Holandska.

51 Západogermánský kmen žijící s největší pravděpodobností na území dnešního Holandska.

52 Tacitus, Život Iulia Agricoly, 36.

53 MAXWELL 1989, 44.

5. Výstavba opevnění Gask Ridge

Než začnu popisovat samotný systém opevnění Gask Ridge, musím zmínit systém opevnění Glen Forts.

5.1. Glen Forts

Je pás fortifikací na pomezí Lowlands⁵⁴ a Highlands.⁵⁵ Hlavní pevností Glen Forts byl římský tábor Inchtuthil. Glen Forts byl na okraji území ovládaného římskými vojsky. Někde se může člověk setkat s rozdělením opevnění na Glen Forts a Glen-blocker forts. Ale když člověk porovná oba systémy, tak zjistí, že jsou totožné.⁵⁶

Pevnosti systému Glen forts (Glen-blocker forts) vznikaly za působení G. I. Agricoly. Tyto pevnosti vznikaly v oblasti Glenu,⁵⁷ a zapadaly do systému Glen Forts. Další výstavba byla i v pozdějších letech za guvernéra Sallustia Luculla.

K čemu systém Glen Forts sloužil? Z jedné části mohl a kontroloval cesty do nížinné oblasti a zřejmě měl chránit novou provincii. Ale zároveň tyto oblasti byly nárazníkové a mělo se z nich postupovat dále do Kaledonie. Tyto pevnosti, byly společně se systémem Gask Ridge, součástí Flávijského hraničního systému mezi Forth-Tay. Ale s větší pravděpodobností můžeme říci, že Glen Forts byl spíše ofenzivní linií k dalšímu tažení do Kaledonie. Ale k tomu nedošlo, což víme.⁵⁸

Seznam pevností v systému Glen-blocker forts.

Barochan Hill

Drumquhassle

Menteith

Bochastle

Dalginross

Fendoch

Cardean

Inverquharity

Inchtuthil

54 Skotská nížina.

55 Skotská Vysočina.

56 BREEZE 2006, 57.

57 Glen – Dlouhé, hluboké údolí z glaciálního období.

58 BREEZE 2006, 57.

Inchtuthil:

Římský tábor Inchtuthil je situován na přírodní vyvýšenině s výhledem na severní břeh řeky Tay, která leží jihozápadně od Blairgowrie⁵⁹ ve skotské Kaledonii. Tábor byl vystaven v roce 84 po Kr. Neceľý rok po odvolání G. I. Agricoli. Samotný tábor byl vystaven na jedné z hlavních tras ve Skotské Vysočině. Inchtuthil měl být hlavním táborem pro budoucí operaci v Kaledonii. Díky němu měla být celá Kaledonie dobytá a vzata pod římskou správu.

Výstavbu tábora prováděla Legio XX Valeria Victrix. Samotný tábor se rozprostíral na ploše velké 21,5 hektarů. Tábor měl být přestavěn v pevnost, ale tato stavba by trvala minimálně 2-3 roky. Proto v okolí tábora byly dočasné ubikace pro vyšší důstojníky. Tyto ubikace byly obehnaný příkopem a náspem. V poslední fázi byly přestavěny do kamenné podoby a dvě místnosti byly vytápěné hypocaustem. Může to vypadat jako jakýsi luxus, ale na druhou stranu víme, že v rámci nedostavění této pevnosti nebyla započata výstavba praetoria pro velitele legie. Tudíž si můžeme myslet, že velitel legie již měl ubytování s jinými důstojníky.⁶⁰ V blízkosti Inchtuthilu, na sever a na jih, byly vystavěny další menší pevnůstky, které tvořily Glen-blocker Forts.⁶¹

V táboře, na západě, se nacházela nemocnice (valetudinarium), která pokrývala 5 000 čtverečních metrů a byla větší, nežli byla nemocnice ve Vindolandě.⁶² Dílna (fabrica), byla umístěna na východě, o rozloze 3496 čtverečních metrů.⁶³ Při součtu všech dřevěných stěn těchto budov byl obvod okolo 10 kilometrů. Uprostřed tábora byla identifikována budova pro velitele (principium), která obsahovala aedes.⁶⁴ Nicméně tato svatyně byla menší povahy, a tudíž můžeme předpokládat, že byla dočasná. Na jihovýchodě byl dům tribunů. Dále byla identifikována sýpka (horrea) na západě. Zajímavým nálezem byly budovy pecí. Zajímavé je to z toho důvodu, že byly v dočasném táboře. Což bylo neobvyklé.⁶⁵ Sýpka s číslem 2 byla na ploše o velikosti 530,6 čtverečních metrů.⁶⁶

Inchtuthil byl jen krátkou dobu obsazen a byl evakuován kolem léta roku 85 po Kr. Nejpozději však roku 86 po Kr. Pravděpodobným důvodem byl ten fakt, že Legio II Adiutrix byla povolána do Moesie z její základny v Devě. Tudíž Legio XX Valeria Victrix se musela vrátit na jih, aby nahradila chybějící legii.⁶⁷

59 Skotské město v oblasti Perth and Kinross.

60 KEPPIE 2004, 39.

61 BREEZE 2006, 57.

62 PITTS 1985, 91.

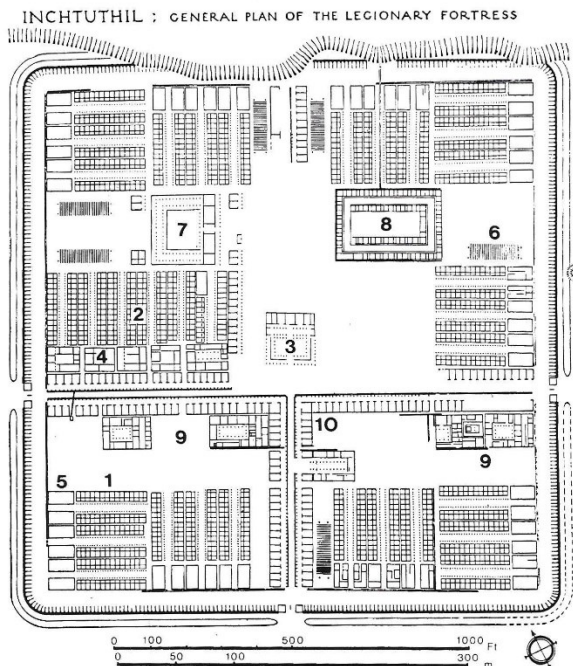
63 PITTS 1985, 105.

64 Menšísvatyně.

65 PITTS 1985, 118.

66 PITTS 1985, 118.

67 BREEZE 2006, 57.

33. The legionary fortress at Inchtuthil, abandoned uncompleted probably in 86 or 87 (plan drawn by I. A. Richmond, but with additions). All the barrack-blocks had been completed but only six of the ten granaries. The barrack-blocks (e.g. 1) were arranged in cohorts, with the first cohort (2) situated in the place of honour to the right of the headquarters building (3); the houses for the centurions of the first cohort (e.g. 4) are larger than those for the other centurions (e.g. 5). The walls and raised floors of the granaries were supported on posts set in rows of parallel trenches (e.g. 6). The fort also contained a workshop (7) and a hospital (8). South of the *via principalis* lay several of the officers' houses (9), but others remained to be built. Small store rooms (e.g. 10) lay along the streets behind a colonnade.

Obr. č.10 – Plán římského tábora Inchtuthil (Zdroj: /www.ancientportsantiques.com)

Drumquhassle:

Pevnost objevil ze vzduchu J.K. St. Joseph v roce 1968. Pevnost Drumquhassle byla pravděpodobně postavena za guvernérství Sallustia Luculla. Pravděpodobně v roce 85 po Kr. jako součást vojenského systému Glen Forts. Životnost pevnosti byla velmi krátká, možná byla obsazena jen na jeden rok, než by byla demontována a opuštěna. Pevnost měla rozlohu 1,3 hektaru. Hradba byla široká 5 metrů. Tábor měl dva příkopy ve tvaru V. Vnější příkop měl šířku 4,5 metru a hloubku 1 metr. Vnitřní měl šíři 3 metry a hloubka byla 1,2 metru.⁶⁸ Ale můžeme předpokládat, že příkop mohl být poničen v moderní době. Například malá silnice odstranila části východní strany pevnosti. Příkop byl částečně zaházen materiálem, který mohl být zlikvidován jako součást úmyslného ničení pevnosti a věcí v ní, před odchodem.⁶⁹

⁶⁸ WOOLSCROFT 2006, 36.

⁶⁹ WOOLSCROFT 2006, 36.

Tento materiál poukazyval na to, co by mohlo být součástí pozdního prvního století, které by poukazyval na období Flávijské okupace. Tento materiál byl přibližně 24 cm pod sutí, která byla ze samotného ničení pevnosti.⁷⁰

V roce 1997 druhý archeologický výzkum přinesl nálezy spálené keramiky, kterou datujeme mezi 75–95 po Kr. Tato datace znova poukazuje na ten fakt, že pevnost musela být postavena během Flávijské okupace. Poslední letecké snímky pevnosti Drumquhassle ukazují řadu kruhových rysů na sever od pevnosti, což by mohlo indikovat domorodé osídlení. Taková případ by nebyl jediní. Takovéto nálezy již byly v severním Skotsku.⁷¹

Obr. č. 11 – Mapa ukazující polohu pevnosti Drumquhassle. (Zdroj: WOOLLISCROFT. D. J. and HOFFMANN. B, 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, 36)

Dalginross:

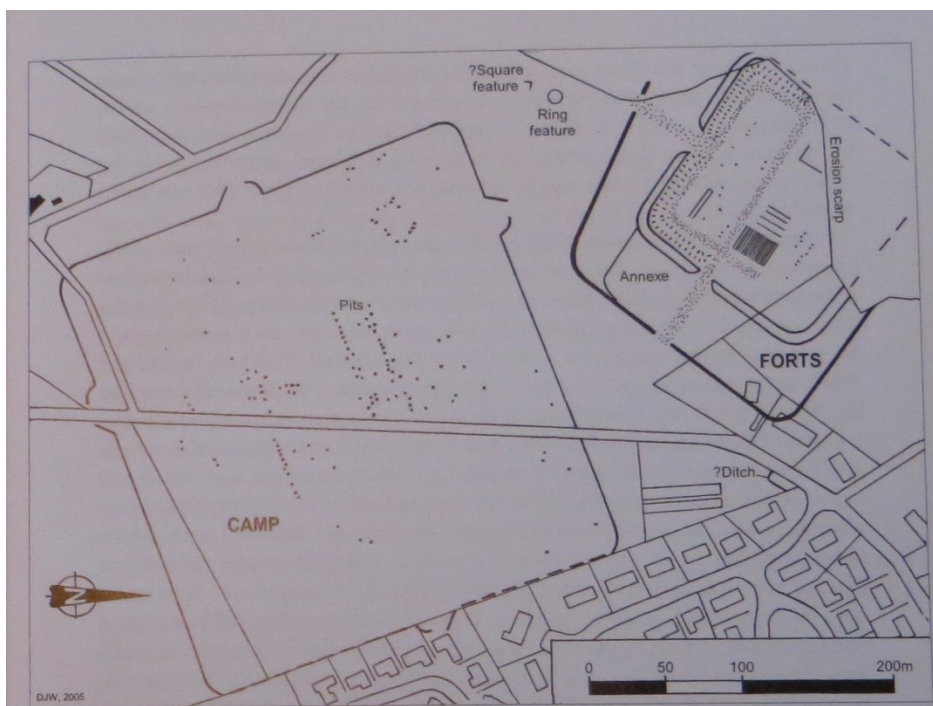
Během prvotních výzkumů byly zjištěny dvě pevnosti. Pravděpodobnější bude, že se jedná o jednu pevnost a její stavební fáze. První pevnost (vnitřní), byla původně o velikosti 2,43 hektarů. Plocha druhé pevnosti (vnější) pozdější, byla samozřejmě větší, nejméně 3,6 hektarů, ale určit přesnější velikost nemůžeme. A to z toho důvodu, že se zachovaly pouze dva rohy pevnosti. Podle leteckých snímků vidíme podobnost mezi první pevností v Dalginross a Bochartle.

70 WOOLLISCROFT 2006, 37.

71 WOOLLISCROFT 2006, 37.

Jižní brána první pevnosti v Dalginross má podobné umístění a zapuštění do země jako tomu bylo v Bochartle.⁷² Zapuštěním myslím to, že měla hlubší základy.

Vnější pevnost je ohraničena širším jednoduchým příkopem, zatím co první pevnost měla užší příkop. Přesné parametry nejsou zatím zcela známy. Dále bylo v pevnosti velké horreum v jihovýchodní části pevnosti, blízko brány. Samotná pevnost, podle odhadů směřuje k jihozápadu.⁷³ Některé budovy nejsou zcela prozkoumané a nemáme jejich 100 % určení. Na severozápadě vedle horrea byly nalezeny dvě podlouhlé, úzké stavby. Těsně vedle severozápadní brány jsou slabé náznaky čtvercové struktury, která by mohla být praetorium.⁷⁴ Na západě, tedy v předpokládané praetenture, zřejmě byly kasárny. Ale pro toto tvrzení nemáme důkazy.

Obr. č. 12 – Mapa ukazující polohu pevnosti Dalginross a druhou větší pevnost, či tábor. Není zcela jednoznačně určeno. (Zdroj: WOOLLISCROFT. D. J. and HOFFMANN. B, 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, 43)

Fendoch:

Římská pevnost, která se rozprostírá na ploše o rozloze 1,8 hektaru. Šíře hradeb byla 5,2 metrů. Osa pevnosti vede od jihozápadu k severovýchodu, tedy pevnost směřuje na jihozápad.⁷⁵

72 WOOLLISCROFT 2006, 50.

73 WOOLLISCROFT 2006, 51.

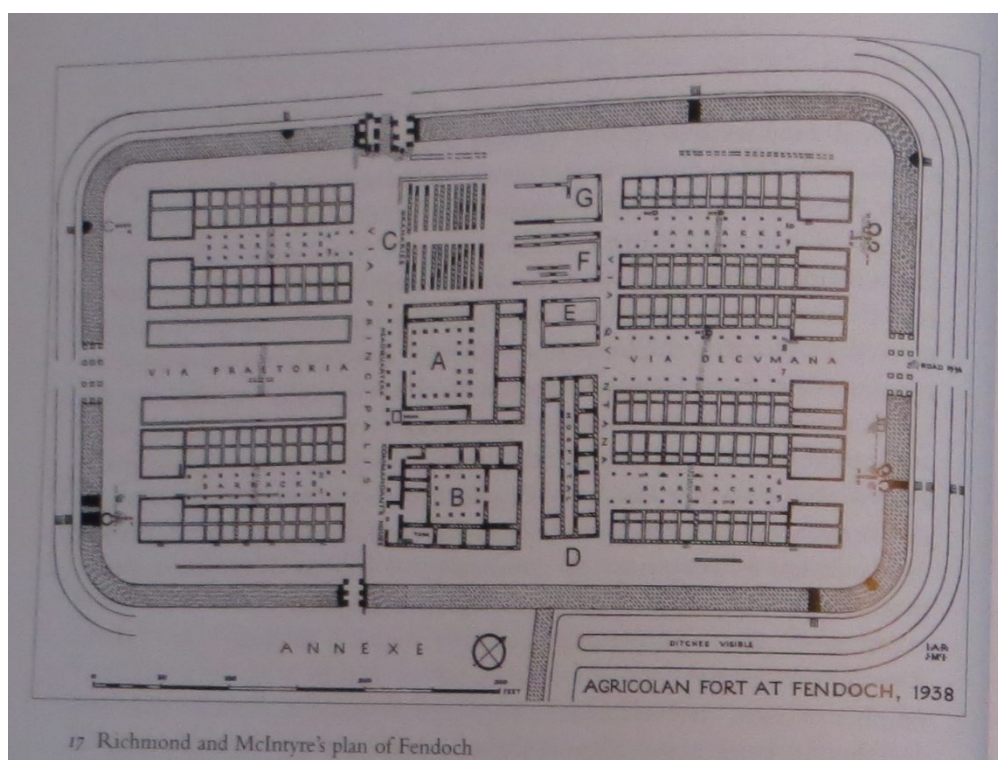
74 WOOLLISCROFT 2006, 51.

75 WOOLLISCROFT 2006, 52.

Letecké snímkování poukazuje na všechny čtyři brány s jedním vstupním portálem, který je chráněn věžemi, s výjimkou jihovýchodní brány, kde byla pouze jedna věž. Nebyly nalezeny (nebo hledány) žádné úhly nebo intervalové věže. Předpokládáme, že pevnost měla dva příkopy.⁷⁶

U severovýchodní části pevnosti byly nalezeny dva příkopy. Vnitřní byl 3,9 metru široký a 1,8 metru hluboký. Vnější byl o něco menší.⁷⁷

Na severovýchodní straně pevnosti při *via principalis* bylo *principium*. Na jihovýchodě bylo *praetorium*. Dále zde byla jedna budova identifikována jako nemocnice. Jedná se o budovu s dlouhým koridorem. V severozápadní části pevnosti byly dílny a *horreum*.⁷⁸

Obr. č. 13 – Plán římské pevnosti Inchtuthil. V popisku je napsáno Agricolan fort, ale to neplatí. Inchtuthil vznikl o rok později, po Agricolově odjezdu z provincie.

(Zdroj: WOOLLISCROFT. D. J. and HOFFMANN. B, 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, 54)

76 WOOLLISCROFT 2006, 52.

77 WOOLLISCROFT 2006, 54.

78 WOOLLISCROFT 2006, 54.

5.2. Systém Gask Ridge:

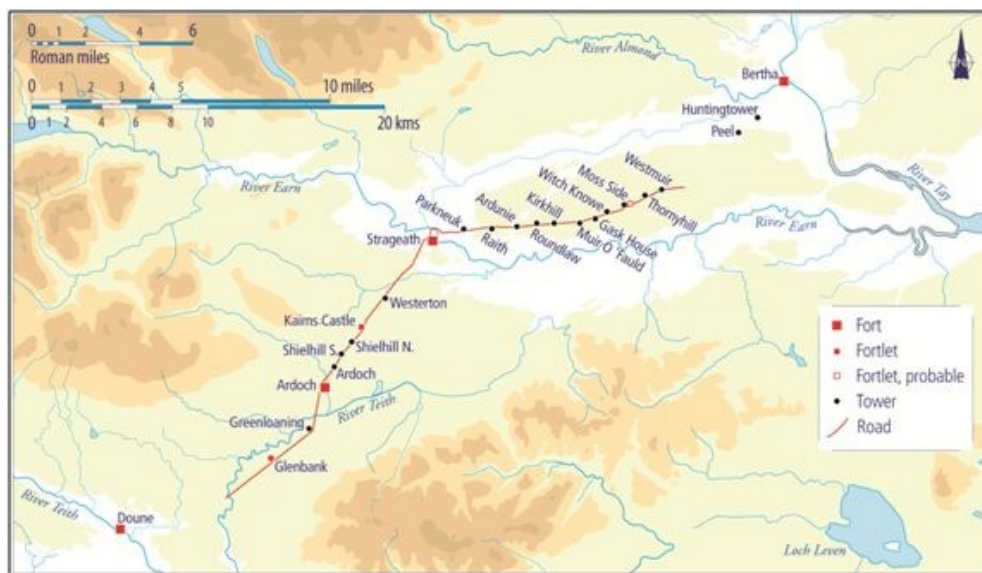
Než začnu popisovat systém Gask Ridge a jeho části, tak musím říci, že výzkum samotného systému je na začátku. Ano, byly výzkumy v 50. letech 20. století, ale největší pozornosti a největších výzkumů se mu dostává posledních 20 let.⁷⁹ Stále nám chybí dosti poznatků o tomto vojenském opevňovacím systému. Podle mého názoru, je největším odborníkem na toto téma D. J. Woolliscroft.

Samotný systém Gask Ridge byl komplikovanější a více komplexnější, nežli byl systém Glen Forts. Tento systém vznikl o 40 let dříve, nežli byl postaven Hadriánův val a o 60 let dříve, než vznikl Antonínův val.⁸⁰

Název Gask Ridge označuje šestnácti kilometrový hřbet země na sever od řeky Earn v Perthshire. Ve skotské gaelštině „gasg“ znamená vyčnívající ocas neboli pás země.⁸¹

5.3. Podoba systému Gask Ridge

Systém byl složen z (dosud nám známých) 19 věží, 2-3 menších pevností a 3 velkých pevností. Systém Gask Ridge začíná z pevnosti Camelon a končí v pevnosti Bertha. Mezi Doune a Ardochem je zatím potvrzena jen jedna strážní věž a jedna možná + jedna menší pevnost. Mezi Ardochem a Strageath jsou

Obr. č. 14 - Mapa ukazující systém Gask Ridge.
(Zdroj: www.scottishheritagehub.com)

79 FIELDS 2005, 20.

80 FIELDS 2005, 20.

81 FIELDS 2005, 20.

potvrzeny 4 věže a jedna menší pevnost. A mezi Strageath a Berthou je doloženo 13 věží.⁸²

Název:	Typ:	Velikost:
Doune	Pevnost	2,25 ha
Greenloaning	Strážní věž	5,25x4,25 m
Ardoch	Doloženo 5 dočasných táborů.	1,7 ha 5,7 ha 6,5 ha 13,6 ha 38,8 ha
Black Hill	Strážní věž	8,23 m ²
Black Hill Wood	Strážní věž	12,96 m ²
Camelon	Pevnost	2,4 ha
Strageath	Pevnost	1,84 ha
Shielhill south	Strážní věž	Obvod 12 m ²
Shielhill north	Strážní věž	Obvod 15,75 m ²
Bertha	Pevnost	3,6 ha
Westerton	Strážní věž	3,8x2,5 m
Parkneuk	Strážní věž	3,05x3,35 m
Raith	Strážní věž	7,51 m ²

⁸² FIELDS 2005, 21.

Ardunie	Strážní věž	Není znám obvod věže.
Roundlaw	Strážní věž	4,25x3,05 m
Kirkhill	Strážní věž	8,41 m ²
Muir o'Fauld	Strážní věž	Není znám obvod věže.
Gask House	Strážní věž + menší tábor.	3,05x2,44 m Neznáme velikost tábora.
Witch Knowe	Strážní věž	3,35x2,74 m
Moss Side	Strážní věž	11,23 m ²
Thorny Hill	Strážní věž + menší pevnost	Není znám obvod věže.
Westmuir	Strážní věž	4,07x3,01 m
Peel	Strážní věž	Není znám obvod věže.
West Mains of Huntingtower	Strážní věž	12 m ²

Tabulka č.1 – Ukazující seznam všech námi známých strážních věží, menších pevností a větších pevností.

5.4. Funkce systému Gask Ridge

Jak jsem dříve zmiňoval, můžeme si systém Gask Ridge různě vykládat. Mohl to být systém určený pro dobovačnou politiku Říma anebo naopak šlo o konsolidaci území a o vytvoření defenzivního prvku.⁸³

Díky strážním věžím se znova můžeme přiklonit k té druhé straně mince. Jelikož věže byly stavěné na takových místech, kde měly dobrou vyhlídku na sever od Forth-Clyde. To podpoří fakt, že Gask Ridge byl určen primárně jako defenzivní linie, ale avšak víme, že Římané vždy, když útočili, vycházeli z dobré obrany.⁸⁴

Strážní věž měla dvojitou roli, a to vidět okolí a být viděna pro okolí. To znamená, že tyto věže sloužili jako výhledové a signalizační stanice. Nicméně tento fakt

83 FIELDS 2005, 21.

84 FIELDS 2005, 21.

nepodporuje to, že byly podél hřbetu umístěny příliš blízko u sebe, což není podporující fakt účelu signalizace. Tudíž můžeme tvrdit, že se staly součástí pohraničního systému. Dalším faktem je, že strážní věže nebyly samostatným prvkem v okolí. Myslím to tak, že byly integrovány s menšími a většími pevnostmi. Díky tomu ani nebylo zapotřebí signalizovat pohyb nepřítele, ale stačilo vyslat posly po silnici do různých pevností.⁸⁵

5.5. Podoba a stavba strážních věží (burgi)

Věže byly umístěné podél cest. Mohly být severně, či jižně od silnice. Věže byly většinou obdélné, ale i čtvercové. Měly standardní rozměry, většinou o velikosti stran čítající 3 metry. V rozích byly dřevěné podpůrné sloupky, které nesly dvoupatrovou strukturu. Každá strážní věž byla uzavřena hradbami a většinou dvěma příkopy. ⁸⁶Jediným přístupem do věže byla cesta ze silnice o šíři cca 1,5 metru. Hlína s kamením z příkopu byla použita na násypy. Neznáme přesnou kapacitu věže, ale podle rozměrů pojmulu přibližně 8 vojáků. Vnitřní prostor věže měl rozměr okolo 29,6 metrů. V druhém patře věže byl pak prostor přibližně velký, zhruba okolo 11,4 metrů.⁸⁷

Jelikož byly věže stavěné převážně z dřeva, máme krásné nálezy kulových jam. Dalším dokladem stavby strážní věže jsou sloupky císařů Trajána a Marca Aurelia.⁸⁸

Greenloaning:

Byl strážní věží od cesty vzdálené 11 metrů jihovýchodně. Věž měla základy pravoúhlé (čtvercové) o rozměrech 5,25x4,25 metrů, kdy podloží pod věží bylo pískové a hradba byla zhotovena z hlíny a štěrku. Věž měla dva příkopy. Vnitřní příkop byl široký 1,54-2,15 metrů a 0,54-0,45 hluboký.⁸⁹

Vnější příkop byl 1,03-1,74 metru široký a 0,28-0,49 metru hluboký. Věž měla dvě možná tři stavební fáze. Dalším nálezem byla hrubá římská keramika.⁹⁰

Black Hill Wood:

Tato strážní věž ležela 900 metrů od pevnosti Ardoch. Obvod této věže bylo 12,96 čtverečních metrů. Věž měla dva příkopy. Šíře vnitřního příkopu byla 2-2,75 metrů a hloubka byla 0,5-1,2 metru.⁹¹

Vnější příkop byl hluboký 0,4-0,55 metru a široký 2,5-3,4 metrů. Vchod do věže byl orientován na jihovýchod směrem k silnici. Věž ležela severozápadně od silnice.⁹²

85 FIELDS 2005, 21.

86 FIELDS 2005, 21.

87 FIELDS 2005, 22.

88 FIELDS 2005, 22.

89 WOOLLISCROFT 2002, 92.

90 WOOLLISCROFT 2002, 92.

91 WOOLLISCROFT 2002, 92.

92 WOOLLISCROFT 2002, 92.

Shielhill south a Shielhill north:

Dvě římské strážní věže v Shielhill se nacházely na obou stranách hlavní silnice do severovýchodní Kaledonie.

Obě věže jsou obdélné, obklopené hliněným náspem a dvěma vnějšími příkopy s vchodem směrem k silnici. Tyto strážní věže leží od sebe přibližně 950 metrů.⁹³

Shielhill North:

Tato sub-obdélníková strážní věž má obvod 15,75 čtverečních metrů s dvojitým příkopovým systémem přerušovaným na jihovýchodu směrem k silnici. Věž měla 2 příkopy. Vnější příkop byl 1,31 metru široký a 0,2-0,37 metru hluboký. Vnitřní příkop byl 1,90 metru široký a 0,43 metru hluboký. Během výzkumu bylo zjištěno, že minimálně jednou byla tato věž vypálena. Věž ležela severozápadně od silnice.⁹⁴

Shielhill South:

Tato strážní věž měla obvod 12 čtverečních metrů a byla také obehnána dvěma příkopy, vnitřní byl 1,1-1,3 metru široký a 0,33-0,64 metru hluboký. Vnější příkop byl 0,54-1,64 metru široký a 0,24-0,47 metru hluboký. Vchod směřoval na severovýchod k silnici. Věž ležela severozápadně od silnice.⁹⁵

Parkneuk:

Parkneuk byla nejzápadnější signální věž systému Gask Ridge ležící na východ od Parkneuk Cottage. Věž byla od cesty vzdálená 25 metrů a byla obdélná o rozměrech 3,05x3,35 metrů. Příkop věže byl široký 3,66 metrů a hluboký přibližně 0,9-1,2 metru. Věž ležela severozápadně od silnice.⁹⁶

Black Hill:

Obvod věže byl 18,23 čtverečních metrů, ale podle poslední výzkumů mohl být i větší. Neznáme ale vzdálenost od silnice. Avšak věž měla jeden příkop. Příkop byl pravděpodobně široký 3 metry a 0,92 metru hluboký.⁹⁷

93 WOOLLISCROFT 2002, 92.

94 WOOLLISCROFT 2002, 92.

95 WOOLLISCROFT 2002, 92.

96 WOOLLISCROFT 2002, 93.

97 WOOLLISCROFT 2002, 96.

**Obr. č.15 – Přibližná rekonstrukce signální věže v Parkneuk.
(Zdroj: roman-britain.co.uk)**

Raith:

Strážní věž na této lokalitě měla obvod 7,51 čtverečních metrů. Víme, že byla 170 metrů od silnice, ale další poznatky nemáme, nevíme ani kolik měla příkopů. Věž ležela na jih od silnice.⁹⁸

Ardunie:

U této věže neznáme její rozměry. Avšak víme, že věž byla 10 metrů od cesty a měla jeden příkop. Příkop byl 2,4 metrů široký. Hloubku příkopu neznáme. Věž ležela na jih od silnice.⁹⁹

Roundlaw:

Věž s obdélným půdorysem měla rozměry 4,25x3,05 m a byla obklopena jedním příkopem o šířce 2,13 metrů a hloubce 0,61-1,22 metru. Vzdálenost od silnice byla 20 metrů a ležela na sever od silnice.¹⁰⁰

Kirkhill:

Obvod této věže bylo 8,41 čtverečních metrů. Byl zde jediný příkop o šířce 3,66 metrů a hloubce 1,22 metru. Věž byla vzdálená od silnice 40 metrů a ležela na jih od silnice.¹⁰¹

98 WOOLLISCROFT 2002, 93.

99 WOOLLISCROFT 2002, 93.

100 WOOLLISCROFT 2002, 94.

101 WOOLLISCROFT 2002, 94.

Muir o'Fauld:

Tato signalizační věž byla postavena na východ od malé cesty k Trinity Gask. Věž byla 15 metrů od silnice. Rozměry této věže nám nejsou známy. Jediné poznatky máme o jediném příkopě, který byl široký 3,25 metrů. Hloubka není známa. Věž ležela na jih od silnice.¹⁰²

Gask House:

Věž Gask House měla rozměr 3,05x2,44 metrů a měla obdélný tvar a ležela 15 metrů od silnice. Šíře příkopu bylo 2,7-3,35 metrů a hloubka byla 0,9 metru. Věž ležela na jih od silnice.¹⁰³ U této věže byla pravděpodobně pevnost, ale bližší informace nejsou známy.¹⁰⁴

Witch Knowe:

Jediný příkop byl 4.27 metrů široký a 1.83 metru hluboký. Samotná stavba věže měla obdélníkovou strukturu o rozměrech 3,35x2,74 m. Vzdálenost od silnice byla 10 metrů. Věž ležela na jih od silnice.¹⁰⁵

Moss Side:

Věž ležela 60 metrů severně od silnice. Obvod věže bylo 11,23 čtverečních metrů a věž měla jeden příkop. Jeho šíře byla 2,9 metrů a hloubka je neznámá. Horní část věže měla prázcové nosníky, což indikuje, že věž měla pravděpodobně dvě fáze. Poznatky jsou z leteckého snímkování.¹⁰⁶

Thorny Hill:

Věž ležela 30 metrů severně od silnice. Její obvod není znám, ale máme dochován jeden příkop. Příkop byl 3,05 metrů široký a 1,52 metru hluboký.¹⁰⁷

Westmuir:

Věž obdélného tvaru o rozměrech 4,07x3,01 metrů s jedním příkopem. Šíře byla pravděpodobně 2 metry a hloubka není známa. Poznatky jsou z leteckého snímkování. Věž leží 40 metrů severně od silnice.¹⁰⁸

102 WOOLLISCROFT 2002, 94.

103 WOOLLISCROFT 2002, 94.

104 WOOLLISCROFT 2002, 94.

105 WOOLLISCROFT 2002, 94.

106 WOOLLISCROFT 2002, 95.

107 WOOLLISCROFT 2002, 95.

108 WOOLLISCROFT 2002, 95.

Peel:

Není znám obvod věže. Věž ležela 50 metrů jižně od silnice. Je nám znám pouze jeden příkop o šířce 2,05 metrů a hloubce 0,84 metru.¹⁰⁹

Westerton:

Severozápadně 10 metrů od cesty ležela tato věž. Rozměry věže obdélného tvaru jsou 3,8x2,5 metrů. Příkop je znám jediný o šířce 1,5-2,8 metrů a hloubce 0,6-0,98 metru. Příkop byl typu fossa punica. Zřejmě byly dvě stavební fáze věže.¹¹⁰

6. Stanegate

Dalším vojenským systémem byl systém Stanegate. V roce 86 po Kr., nebo v roce 87 po Kr. byl Inchtuthil a mnoho dalších pevností na severu opuštěných. Pevnosti byly opuštěné, dřevěné budovy byly spálené, materiál, který nemohl být spálen, byl buď rozebrán a vzat armádou anebo byl pohřben. Například v Inchtuthilu by to bylo přibližně 750 000 tun hřebíků, cvočků.¹¹¹ Tím pádem se hranicí staly pevnosti v severní Anglii. Nálezy mincí naznačují, že těchto několik pevností severně od šije Tyne-Solway bylo opuštěno v roce 103 po Kr. Co se týče systému Stanegate, tak některé pevnosti již existovaly před vznikem tohoto systému. Byly podél této linie, od řeky Tyne v Corbridge až po Carlisle, kde na sever překročily řeku Eden. Mezi dvěma pevnostmi ležely pevnosti Vindolanda a Nether Denton, které byly od sebe vzdálené 22 kilometrů, což by odpovídalo jednomu dni pochodu armády.¹¹² Počátek systému Stanegate můžeme datovat k roku 105 po Kr. Jak jsem se dříve zmínil, tak před samotným systémem již byly pevnosti a ty se do toho systému začlenily. Ve středu systému byla další pevnost u Carvoran, kde cesta známá jako Maiden Way přicházející z jihu se setkala s římskou silnicí vedoucí přes šiji.¹¹³

A právě díky silnici máme označení Stanegate, které pochází přibližně z 9. stol. po Kr. – ze středověku.¹¹⁴ Na počátku druhého století byly pevnosti na tomto úseku zpevněny. Nikoliv celý systém, ale jen střed 30 kilometrů od Vindolandy až po Brampton.¹¹⁵ Tento systém zřejmě měl i věže na signalizaci a pozorování. Na konci prvního století byly postaveny dvě menší pevnosti, a to Haltwhistle Burn a Throp. Na začátku druhého století zde byly postaveny věže.

Dvě z těchto věží byly později začleněny do Hadriánova valu. Věže byly volně stojící, se vstupy v přízemí. Ačkoliv máme málo informací, můžeme si domyslet, že stavbou tohoto systému chtěli Římané posílit severní hranici.¹¹⁶

109 WOOLLISCROFT 2002, 95.

110 WOOLLISCROFT 2002, 96.

111 BREEZE 2007, 66.

112 BREEZE 2007, 66.

113 BREEZE 2007, 66.

114 BREEZE 2007, 66.

115 BREEZE 2007, 67.

116 BREEZE 2007, 67.

Tento systém neboli linie pevností, byla velice důležitá pro stavbu Hadriánova valu, neboť byla z velké části podél linie valu a měla největší hustotu pevností.

Seznam pevností v systému Stanegate:

1. Washing Wells
2. Corbridge
3. Newbrough
4. Vindolanda
5. Haltwhistle Burn
6. Magnis Carvetiorum
7. Throp
8. Nether Denton
9. Boothby
10. Old Church
11. Carlisle
12. Kirkbride
13. Burgh-by-sands

Corbridge:

Pevnost č. I, která byla postavena z důvodu ovládnutí přechodu přes řeku, byla založena pravděpodobně roku 86 po Kr. Avšak roku 105 po Kr. byla vypálena, což měli na svědomí zřejmě barbarští nájezdníci. Nová pevnost č. II byla postavena v Corbridge jako součást nové hraniční linie, známé jako systém Stanegate. Tato pevnost měla rozlohu přibližně 3,6 hektarů. Po smrti Septima Severa dokonce dosahovala rozlohy 12 hektarů.¹¹⁷ V roce 122 po Kr. byla přebudována k poskytnutí podpory pro Hadriánův val. Od roku 140 po Kr. byla v Corbridge velká stavební aktivita. Díky nálezům víme, že v té době byly ve výstavbě nové sýpky. Tato stavební aktivita zřejmě souvisí s úlohou pevnosti. Během stavby Antoninova valu byl Corbridge zásobovacím a strategickým místem na Dere Street, hlavní cestě do Skotska. Nález standarty s kančím motivem v roce 160 po Kr. nám dává důkaz, že zde sídlila XX. Legio Valeria Victrix. Dále máme důkazy, že zde byla VI. Legio Victrix z Eboracu. Po roce 160 po Kr. nastala další veliká stavební fáze. Byly budovány chrámy a další významné stavby.¹¹⁸ Také máme důležitý nález římské zbroje typu lorica segmentata. Díky místu nálezu byl určen nový typ zbroje – a to Corbridge. Nakonec byly dva typy. Corbridge A – tato zbroj byla složena ze 40 plátů a jen a využívala se hlavně od poloviny 1. stol. po Kr. až do konce 2. stol. po Kr. Druhým typem byla Corbridge B, která byla složena z 38 plátů, o hmotnosti pouhých 5,5 kilogramů, což bylo díky odstranění měděných plátů. Tento typ zbroje se využíval současně s typem A.

117 HODGSON 2008, 63.

118 HODGSON 2008, 63.

Posádka pevnosti měla dvě hlavní role. Jednou z rolí byla podpora posádky na Hadriánově valu. Druhá role byla taková, že posádka dohlížela a spravovala pevnost jako základnu obchodu, či trhu pro severní hranici provincie.

Na místě označeným římskou číslicí XI byla čtvercová budova s řadou místností, které byly otevřené směrem do centra pevnosti. Tato budova je označována jako kombinovaný sklad a macelum.¹¹⁹ Sýpky byly také v té době přestavěny, a to přibližně ve stejné době, jako byla stavěna budova XI.

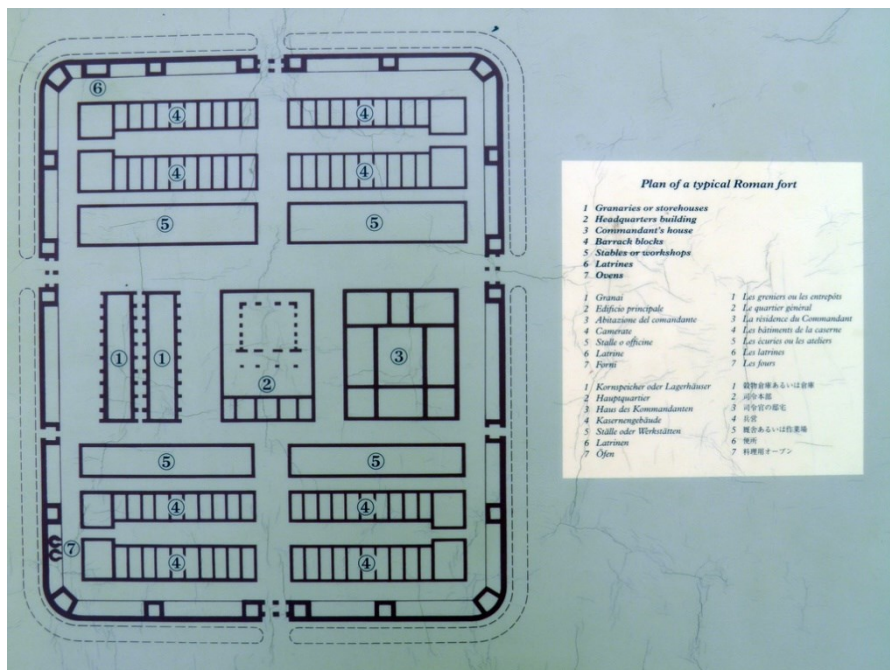
Přesné datum není jisté, ale zřejmě to mělo být mezi lety 160–185 po Kr.¹²⁰ Nicméně sýpky a budova XI. lehly popelem. Tato událost patrně souvisela s další revoltou na severu provincie a zřejmě k ní došlo v roce 180 po Kr., kdy Britanové přešli přes Hadriánův val.

Obr. č. 16 – Mapa ukazující polohu a velikost vojenského systému Stanegate.
(Zdroj: en.wikipedia.org)

119 HODGSON 2008, 64.

120 HODGSON 2008, 64.

Obr. č. 17 - Plán římské pevnosti Corbridge.
(Zdroj: www.flickr.com)

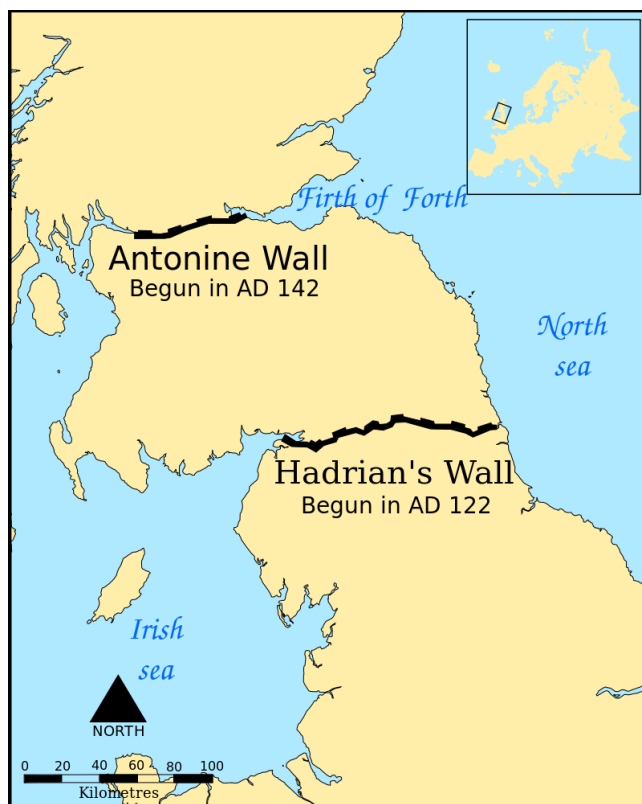
Obr. č. 18 - Letecký snímek římské pevnosti Corbridge.
(Zdroj: www.flickr.com)

7. Hadriánův val

Než začnu popisovat samotný Hadriánův val, musím zmínit předešlé události, které vedly ke stavbě tohoto objektu, pokud to mohu tak říci. V roce 119 po Kr. propuklo povstání Britanů proti římské nadvládě. V též roce vyslal císař Hadrianus (celým jménem Publius Aelius Hadrianus) na Britský ostrov guvernéra provincie Quinta Pompeia Falcona, aby povstání potlačil. Ten tak úspěšně učinil. V roce 122 po Kr. císař Hadrianus navštívil Británii a dal příkaz ke stavbě valu. Z větší části byl val dostavěn za 6 let.¹²¹

Místo pro výstavbu Hadriánova valu nebylo vybráno náhodou. Císař si vybral jedno z nejužších míst ostrova a využil tedy přírodní podmínky pro jeho stavbu. Hadriánův val začínal na východě u ústí řeky Tyne, která ústí do Severního moře a končil v zátocě Solway Firth v Irském moři.

Val od ústí řeky Tyne využíval mohutného hřebene směrem na Chester a poté nízký hřbet v Cumbrii. Samotný Hadriánův val byl dlouhý 80 římských mil, což odpovídá dnešním 117,5 kilometrů.¹²²

**Obr. č. 19 - Mapa ukazující pozici Hadriánova valu a Antoninova valu, který byl postaven o 20 let později.
(Zdroj: en.wikipedia.org)**

121 BREEZE 1998, 37.

122 BREEZE 1998, 38.

Co se týká samotné stavby, tak zde nacházíme jistou zvláštnost. Val nebyl zpočátku celistvý, co se týká materiálu. Západní část valu, která byla dlouhá 48 kilometrů, tedy 30 římských mil, byla postavena z turfů. Zatím co východní část valu, dlouhá 78 kilometrů, tedy 49 římských mil, byla z kamene. Dlouhou dobu tato skutečnost mátl společnost archeologů.¹²³

Můžeme si tedy položit otázku. Proč tomu tak bylo? Bylo to dáno tím, že císař chtěl vystavět val co nejrychleji, a proto změnil stanovisko, že nebude celý val z kamene? Anebo to bylo opačně a započalo se s turfem? Dále mohl být problém s materiálem. Nebyl dostatek kamene, či vápence na maltu.

Nejlogičtějším argumentem bude asi to, že na některých místech byla tzv. hluchá místa a nebylo nutné použít kámen. A dalším důležitým faktem je to, že prvně se stavělo z dostupných materiálů, což byl turf, a poté se přestavělo do kamene, pokud se stavba stala trvalou.

Někteří badatelé zmiňují ten fakt, že římsí armádní inženýři rozhodli, že turf ve východní části valu, tzn. v oblasti, kde začali stavět val, nebyl dostatečně kvalitní pro své účely. Tím ale vyvstává další otázka, proč nepoužili dřevo, jako tomu bylo v Germánii? K této otázce nám poskytl odpověď botanici, kteří se věnovali výzkumu v této oblasti.¹²⁴ Dvě nebo tři staletí před příchodem Římanů do severní Británie byly lesy z větší části vykáceny z důvodu lepší viditelnosti. To bylo výhodné hlavně z vojenského hlediska. Díky tomu již scházel materiál na budoucí stavby. Jednalo se hlavně o kvalitní dubové dřevo. Během stavby Hadriánova valu máme nálezy méně kvalitního stavebního dřeva a to: olše, bříza, ořech a vrba. Proto tedy byl využit turf.¹²⁵

7.1. Prvotní stavba Hadriánova valu

Původní schéma pro výstavbu Hadriánova valu bylo poměrně standartní a jednoduché. Toto schéma se skládalo z 3 hlavních částí. První částí byl samotný val buď z kamene, nebo turfů. Zeď z kamene byla 3 metry široká a přibližně 4,5 metrů vysoká. Zeď z turfů byla 6 metrů široká a výška této zdi byla pouze 3,5 metrů.¹²⁶ Samozřejmě val nebyl jednotný, neboť se přizpůsoboval rázu krajiny. Druhou částí byl příkop. Příkop byl s největší pravděpodobností 9 metrů široký a 3 metry hluboký. Kamenná zeď na některých místech nebyla vybudována s velkou precizností.

Zeď byla postavena z hrubě osekáných kamenných kvádrů položených horizontálně na sebe. Jádro bylo obvykle z hlíny, která byla smíchaná s malými kamennými kousky pospojované maltou.¹²⁷

123 BREEZE 1998, 37.

124 BREEZE 1998, 37.

125 BREEZE 1998, 38.

126 BREEZE 1998, 38.

127 BREEZE 1998, 38.

Na každé římské míli (1,5 kilometru v dnešním měřítku) byla podél zdi umístěna brána, chráněná pevností, kterou nazýváme mílová pevnost. Mezi dvěma branami byla 1 až 2 menší věže. Tyto věže byly pozorovací a zároveň signální.¹²⁸ Ve východní části valu byly všechny části z kamene. Zatímco na západě byly věže z kamene, mílové pevnosti byly z turfů a dřeva.

Věže na Hadriánově valu byly dosti podobné věžím v systému Gask Ridge. Například v Perthshire měly věže přibližně stejnou velikost a funkce byla stejná – tedy pozorovací a signální.¹²⁹

Většina z mílových pevností na Hadriánově valu dokázala pojmout jen osm vojáků. Otázkou je, proč mílové pevnosti měly tak malé ubikace. Podle mého názoru by 6-8 vojáků nedokázalo pokrýt tak velkou oblast mezi branami. Je také možné, že vojáci mohli spát na věžičkách. Ty by zajisté pojmuly také kolem 2-3 vojáků.¹³⁰ Další otázkou je to, odkud přišli vojáci, v první fázi výstavby valu, kteří byli na valu. V první fázi výstavby ještě nebyly větší pevnosti podél zdi. Tudíž vojáci, byly s největší pravděpodobností jen z pomocných sborů a museli přijít z pevností na jih od Hadriánova valu. Nepřítomnost osobních věcí v mílových pevnostech a věžičkách naznačuje, že vojáci byli posláni na val na kratší dobu.¹³¹

Dalším zajímavým faktem při první fázi stavby je ta skutečnost, že většina mílových pevností postrádá jeden specifický prvek a to ten, že nad příkopem, před pevností, není cesta. Což je dosti zvláštní, neboť bez cesty postrádá tato pevnost lehce svůj smysl. Cesta byla důležitou spojnici. Avšak některé studie prokázaly, že než byly samotné pevnosti postaveny, tak zde cesty byly, ale po stavbě pevnosti byly cesty odstraněny. Pravděpodobně ze strategického důvodu.¹³²

7.2. Funkce Hadriánova valu

Než začnu popisovat samotnou funkci valu, tak musím zmínit pár důležitých informací. Samotná římská armáda byla velice ofenzivní a mobilní síla, která uměla bojovat na otevřeném bitevním poli. V době výstavby Hadriánova valu byly legie vybaveny velice dobře technologicky zpracovanými zbrojemi – ať už to byla lorica segmentata, či lorica squamata. Musíme však vzít v potaz i ten fakt, že i když římská armáda byla pod tlakem tzv. partyzánských akcí, vždy dokázala ve finální bitvě vyhrát. Dalším faktem je to, že Římané nikdy nebyli velkými podporovateli používání luků. A zde si doufám říci, že luky, a tudíž i šípy byly velice potřebné pro obranu valu. Když k tomu přičteme ten fakt, že na každou mílovou pevnost byla posádka o počtu 8 mužů, tak si pokládáme otázku, zdali byla efektivita obrany dostatečná. Šířka valu nebyla dostatečně velká, pro velký a rychlý přesun vojenské posádky. Zde vyvstává otázka, proč val nebyl širší či užší.

128 BREEZE 1998, 38.

129 BREEZE 1998, 38.

130 BREEZE 1998, 39.

131 BREEZE 1998, 40.

132 BREEZE 1998, 40.

Šíři valu zřejmě určil ten fakt, že římscí inženýři si nebyli jisti, zda by byl val stabilní, kdyby byl užší. Ale toto tvrzení nemůžeme podpořit a ani vyvrátit.¹³³

Podle těchto faktů můžeme říci, že val měl vícero funkcí a to zejména:

1. hlídání a obrana dobytého území
2. kontrolování příchozích do říše (zřejmě zamezení špionáže ze strany nepřítele)
3. val také reguloval příchod obchodníků a vývoz a dovoz různých komodit.

Jisté podobnosti můžeme vidět v Germánii.¹³⁴

Civilisté mohli vstoupit do říše pouze na určených místech, neozbrojení a po zaplacení poplatku a poté se přesunuli pod vojenským dohledem. V tento okamžik pravděpodobně vznikaly celní úřady. Existuje dostatek důkazů o úloze armády při vybírání cel.¹³⁵

Val byl tedy důležitým zařízením umožňující armádě vykonávat svou povinnost hraniční kontroly. Ale co se týká samotné obrany, tak val v první fázi nebyl dostatečný na obranu dobytého území Římské říše. A toto podporuje pár skutečností. První skutečnost je umístěním valu. V několika oblastech byl výhled na sever omezený, například z Great Chesters nad Birdoswald.¹³⁶ V tomto bodě mohla být vybrána jiná linie, pro stavbu valu. Samotný val na některých místech více uniká na jih. Zřejmě, aby posádka měla lepší výhled do provincie. Tak trochu Hadriánův val kopíroval rozmístění starších věží na systému Gask Ridge. Val poukazuje na to, že primárním cílem stavitelů bylo zvolit si a postavit účinnou obrannou linii, ale více souvisí s pozorováním a komunikací.¹³⁷

Dalším faktem byla jedna důležitá věc, a to nedostatek pevností poblíž valu. Tento fakt jsem zmiňoval již dříve.

Obr. č. 20 - Fotografie ukazující zbytek římské pevnosti na Hadriánově valu.

(Zdroj: www.english-heritage.org.uk)

133 BREEZE 1998, 42.

134 BREEZE 1998, 43.

135 BREEZE 1998, 43.

136 BREEZE 1998, 43.

137 BREEZE 1998, 43.

7.3. Změny na Hadriánově valu

Během výstavby valu došlo ke třem zásadním změnám. První změnou byla výstavba pevností poblíž valu. Za druhé, byla postavena velká zeď známá jako Vallum. Ta začínala u řeky Tyne u dnešního města Newcastle až po ústí řeky Solway. Poslední změnou bylo to, že val z turfu byl přestavěn z větší části na kámen a kamenný val byl na některých místech zmenšen.¹³⁸

Díky archeologickým výzkumům víme, že val z kamene nebyl postaven v celé své navrhované délce a šíři. V určité době byl zúžen nejméně o 60 centimetrů. Nejširší část valu začínala u města Wallsend a vedla až k řece North Tyne.¹³⁹

Během změn bylo postaveno na 12 pevností na Hadriánově valu. Každá tato pevnost byla dostatečně velká na to, aby pojmula celý pomocný sbor. Průměrná vzdálenost mezi pevnostmi byla 12 kilometrů.¹⁴⁰ To je vzdálenost přibližně dlouhá, jako byl půldenní pochod armády. Stavba těchto pevností znamenala opuštění stejného počtu pevností v jižní a v severní části Anglie a Walesu. Díky stavbě pevností musel samotný val projít rekonstrukcí. Některé úseky valu, pevností a věžiček museli ustoupit pevnostem.¹⁴¹ Samotné postavení těchto pevností je jedinečné: na jiné římské hranici nemáme podobnost. Hadriánův val byl velký a dá se říci úspěšný projekt.

Val tedy kontroloval nejen pohyb civilistů v pohraniční oblasti, ale i pohyb armád. Díky umístění pevností na valu byla armádě poskytnuta větší flexibilita, a to zejména proto, že tři ze čtyř dvojíých bran každé pevnosti byly umístěny na sever od valu. Jediný průchod byl nahrazen třemi dvojíými branami.¹⁴² Důležitým faktem je to, že poslední pevnosti byly postaveny více na jihu. Samozřejmě nemohly a nebyly vzdáleny stovky kilometrů od valu. Z toho tedy vyplývá, že armáda si byla vědoma toho, že jakmile byly pevnosti na valu, nebylo nutné, aby pronikali dál na sever. Umístění pevností na valu nedělalo rozdíl mezi hraniční kontrolou a obranou na hranicích.¹⁴³

Druhá změna měla mít stejný strategický význam. Od Newcastleu na řece Tyne až po Bowness-on Solway probíhaly velké stavební práce, které byly později v době ctihodného bedy známé jako Vallum. Beda mu dal toto jméno, protože věřil, že to byla raná římská hranice. Vallum¹⁴⁴ bylo složeno z centrálního příkopu využívající kopec na stejnou vzdálenost na každé straně.¹⁴⁵ Tedy byl neutrální stavbou a nevyužíval výhod z toho, či onoho směru. Hlavní funkcí bylo chránit zadní část

138 BREEZE 1998, 45.

139 BREEZE 1998, 45.

140 BREEZE 1998, 45.

141 BREEZE 1998, 45.

142 BREEZE 1998, 46.

143 BREEZE 1998, 46.

144 Byl umělý příkop s bermou.

145 BREEZE 1998, 46.

vojenské zóny. Křižování přes Vallum bylo zajištěno pevnostmi. Díky přidání objektu Vallum k hraničnímu komplexu byl snížen počet přechodů přes hranici z původních 80 na 14.¹⁴⁶

Třetí změnou bylo zúžení valu. A to bylo dané tím, že Římané zahájili výstavbu pevností a zřejmě chtěli urychlit práce. Na některých místech valu bylo zjištěno zhoršení úrovně řemeslné práce. Práce trvaly až do konce Hadriánovy vlády. Pevnost ve Chesters byla pravděpodobně postavena až po 128 po Kr. V Carrawburgh byla postavena další pevnost, která prodloužila dlouhou hluchou propast mezi Chesters a Housesteads.¹⁴⁷ Stavba proběhla pravděpodobně kolem roku 130 po Kr. Další renovace proběhla u pevnosti Carvoran v roce 136 po Kr. Těsně před koncem Hadriánovy vlády jistě muselo dojít k rozhodnutí přestavby turfové části valu na kámen.¹⁴⁸ Práce začaly na východním konci zdi a prvních 8 kilometrů bylo dokončeno před císařovou smrtí. Zbývajících 40 kilometrů bylo přestavěno později ve druhém století.¹⁴⁹

Obr. č. 21 – Rekonstrukce obranné věžičky na Hadriánově valu.

(Zdroj: upload.wikimedia.org)

7.4. Legie pracující na stavbě Hadriánově valu

146 BREEZE 1998, 46.

147 BREEZE 1998, 47.

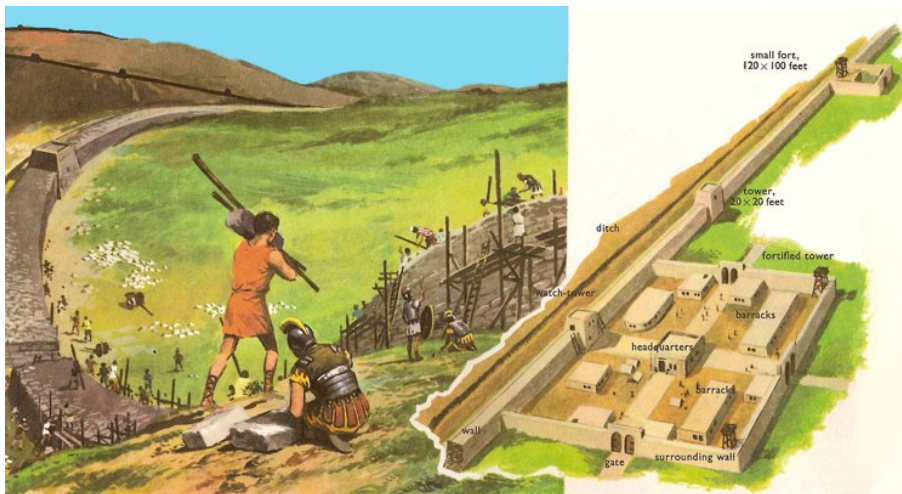
148 BREEZE 1998, 47.

149 BREEZE 1998, 47.

Mnoho nápisů z Hadriánova valu naznačuje, že samotná zeď byla postavena hlavně třemi legiemi Británie. Byly to tyto legie: Legio II. Augusta, Legio VI. Victrix pia fidelis a Legio XX. Valeria Victrix.¹⁵⁰ Legie přišly ve stejnou dobu, jako dorazil do Británie nový guvernér Aulus Platorius Nepos.¹⁵¹ Čtyři dedikační nápisy druhé legie byly nalezeny u tří pevností. Z větší části byly nápisy nad bránou.

Bohužel, v každém případě byla pevnost změněna během výstavby, takže si nemůžeme být jisti, jestli legie, která dokončila budovu, byla stejná jako ta, která zahájila práci.¹⁵²

Šestá legie je zaznamenána jako legie, která budovala pevnost u Halton Chesters. Nicméně, z druhé pevnosti, Benwell, máme důkazy o 3 nápisích dedikující stavební práce mužů z flotily. Stavební kámen se nacházel vedle sýpky. Mohlo by to být tím, že muži z flotily měli zvláštní odbornost ve výstavbě takových budov a byli přivedeni k tomuto účelu.¹⁵³

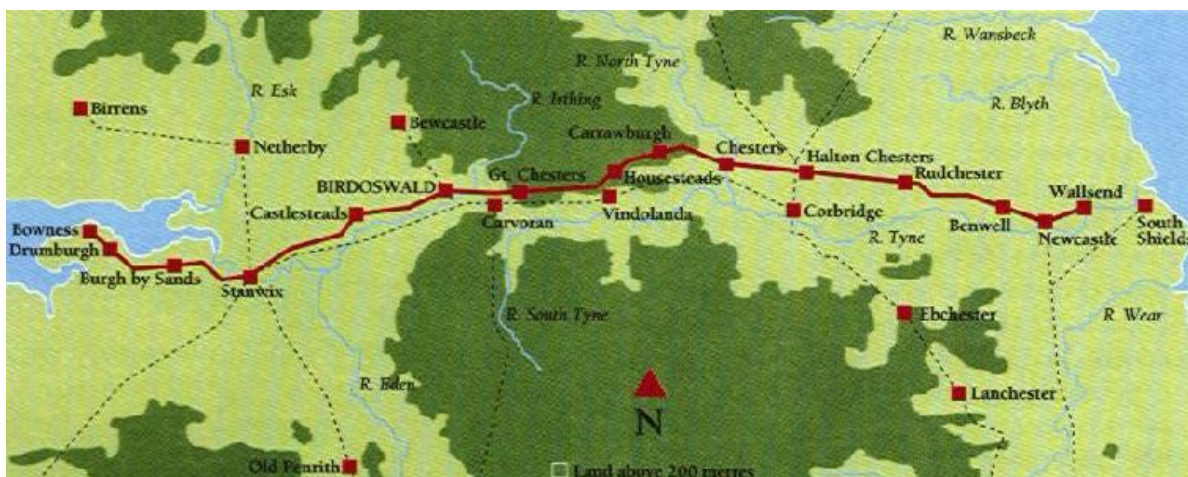
**Obr. č. 22 – Kreslená rekonstrukce stavby Hadriánova valu legionářů + rozmístění mílové a velké pevnosti na valu.
(Zdroj: www.romanobritain.org)**

150 BREEZE 1998, 48.

151 BREEZE 1998, 48.

152 BREEZE 1998, 48.

153 BREEZE 1998, 48.

Obr. č. 23 – Mapa ukazující rozmístění pevností na Hadriánově valu.
(Zdroj: www.oldthingsforgotten.com)

Seznam všech pevností na Hadriánově valu.

Bowness
 Drumburgh
 Burgh by Sands
 Stanwix
 Birdoswald
 Castlesteads
 Carvoran
 Grat Chesters
 Vindolanda
 Housesteads
 Carrawburgh
 Chesters
 Halton Chesters
 Rudchester
 Benwell
 Wallsend
 Newcastle
 South Shields

Segedunum:

Pevnost Segedunum je situována severo-severozápadě a její velikost byla 138 x 120 metrů a pokrývala oblast 1,65 hektaru. Pevnost, stejně jako všechny ostatní na východní polovině valu, měla od počátku defenzivní charakter. Brány a rohové věže byly postavené z kamene. Pevnost byla obývána pěchotou a kavalerií. Přibližně zde byl 480 vojáků pěchoty a 120 jezdců.¹⁵⁴

Budova principii, která byla z kamene, byla uprostřed pevnosti. Na východě tábora bylo praetorium a na západě bylo dvojité horreum. Ubikace pro pěchotu a kavalerii byly z dřeva. Předpokládá se, že východo-západně, uprostřed pevnosti, byly dílny. Mezi pevností a valem bylo zjištěno civilní osídlení. Zřejmě vicus. Dále byl také potvrzen římský přístav v bezprostředním okolí. Nález kouřových dlaždic naznačuje, že v pevnosti mohli být lázně.¹⁵⁵

Vercovicum:

Římská pevnost se nachází na západě od místa Bradley Burn. Vedle pevnosti byla objevena civilní část, zřejmě vicus. Pevnost se rozprostírá na ploše o rozloze dvou hektarů a nepravidelně směřuje na východ místo na sever a využívá strmého útesu Housteads Crags. Zvláštní zarovnaní naznačuje, že pevnost byla postavena primárně na obranu před barbarskými útoky na trase z Knag Burn na východě a nahradila nedalekou pevnost u Vindolandy.¹⁵⁶

Pevnost byla postavena mezi lety 120–125 po Kr. na ploše přibližně 2 hektary. Hradby pevnosti byly z kamene o šířce 5 stop s hliněnou bránou, která s hradbou byla široká až 20 stop. Všechny brány byly dvojité. Vnitřní prostor byl rozdělen na tři stejné části. Všechny budovy v těchto částech byly z kamene. Šest bloků zabírala praetentura a šest retentura. V centru bylo principium, horrea, centurie a další budovy.¹⁵⁷

Během archeologických výzkumů bylo odhaleno několik kostí zvířat. Například ovčí, prasečí a jelení.¹⁵⁸

Chrám a oltáře pevnosti:

V pevnosti bylo objeveno devět oltářů dedikovaných Jupiterovi, dalších sedm oltářů bylo dedikováno Marsovi. Tedy bohům, kteří chránili armádu. Po šesti oltářích měl pohanský kult boha Vhetera. Bohu Mithrovi byly dedikovány tři oltáře. Bohu Cocidiov, což byl další pohanský bůh, byly taktéž přisvojeny tři oltáře. A nakonec pohanská bohyně Alaisagae měla taktéž tři oltáře.¹⁵⁹

Na jihu pevnosti byl malý chrám zasvěcený Mithrovi, jinak nazývané Mithraeum. Chrám byl 54 stop široký.

154 COLLINGWOOD 2013, 38.

155 COLLINGWOOD 2013, 39.

156 COLLINGWOOD 2013, 41.

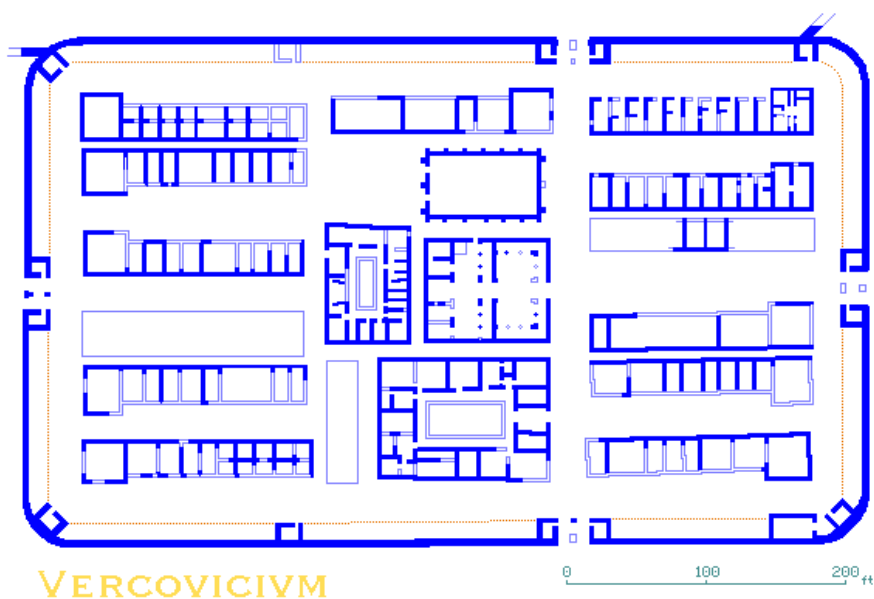
157 COLLINGWOOD 2013, 42.

158 DAVIES 1971, 135.

159 COLLINGWOOD 2013, 44.

Svatyně v zadní části chrámu byla na obou stranách lemována menším opracovaným kamením a měla vyřezávaný reliéf, který ukazoval zrození Mithry.¹⁶⁰ Na východě pevnosti byl umístěn lázeňský dům. Dále byly u východní brány pece, které zřejmě sloužili kovářům, či kovotepcům, neboť byly nalezené strusky železné rudy.¹⁶¹

Dále byly identifikovány dva možné římské hřbitovy. První na jihozápad od Mithraea a druhý jihovýchodně od chrámu Marta. Zajímavostí je také to, že archeologické výzkumy, které proběhly v roce 1970, na místě valetudinaria odhalily důkaz, že budova pokračovala v užívání poté, co přestala fungovat jako terénní nemocnice.¹⁶²

Obr. č. 24 - Plán římské pevnosti Vercovicium.
(Zdroj: roman-britain.co.uk)

160 COLLINGWOOD 2013, 44.

161 COLLINGWOOD 2013, 45

162 COLLINGWOOD 2013, 45.

8. Antoninovo tažení

Toto tažení bylo pravděpodobně na popud kmene Brigantů, kteří v té době svými partyzánskými akcemi ohrožovali dobytá římská území. Samotný Pausánias popisuje Antonina Pia (celým jménem **Titus Aurelius Fulvus Boionius Arrius Antoninus**) jako císaře, který si zabral většinu území Brigantů za to, že napadli území, které bylo podřízeno Římu.¹⁶³ Ale zřejmě to nebyl jediný důvod, proč Antoninus podniknul toto tažení. Zřejmě šlo i o prestiž, kterou každý římský císař chtěl.

Rozhodnutí opustit Hadriánův val a posunout hranice provincie o více než 70 mil se shodovalo s krokem Antonina Pia, kterým chtěl zabrat nové území Brigantů a také současně příchodem nového guvernéra energetického Q. Lolliia Urbica, dřívějšího guvernéra Germánie Inferior. Nápis z Corbridge dokazuje, že Lollius Urbicus dorazil do Británie jako guvernér počátkem roku 139 po Kr. Rok poté, co se Antoninus Pius stal císařem.¹⁶⁴ Bylo to 10.7.138 po Kr. Jak jsem se dříve zmíňoval, Antoninus Pius potřeboval vojenskou akci, aby si posílil svou politickou a vojenskou moc. Dovolím si říci, že byl ve skoro stejné pozici, jako byl císař Claudius. Antoninus Pius neměl žádné vojenské zkušenosti a také byl až druhou volbou císaře Hadriána. Tedy o to více musel dokázat, že je pravým nástupcem.

Ačkoliv se vláda Antonina Pia vyznačovala jako vláda míru a prosperity, ve skutečnosti vojska za jeho vlády měla velké aktivity. Například posunutí limitu v Germánii Superior dále na východ, či pacifikace Maurů v Africe, odražení nájezdů Germánů, Alanů a Dáků, a nakonec stavba Antoninova valu, o kterém se zmíním.¹⁶⁵ Tedy mohu říci, že ačkoliv Antoninus Pius nebyl sám osobně při vojenském tažení, vůbec to neomezovalo aktivitu římské armády. Ba naopak. Díky nápisům v pevnostech víme, že byly dvě vojenské okupace dobytého území severně od Hadriánova valu. Většina nápisů nese jméno Lollius Urbicus. Tedy Lollius Urbicus dal příkaz na stavbu Antoninova valu a zřejmě také vedl první vojenské operace na území Brigantů.¹⁶⁶

Dále také díky nápisům víme, kdy byla zahájena přestavba pevností, například Castlecary, Bar Hill. Přestavba spadala do první okupace. Konec prvního okupace byl přibližně na konci 50. let 2. stol. po Kr.¹⁶⁷

163 FIELDS 2005, 33.

164 MAXWELL 1986, 59.

165 FIELDS 2005, 33.

166 FIELDS 2005, 34.

167 FIELDS 2005, 35.

Obr. č. 25 – Mapa ukazující Antoninův val a zároveň hlavní cesty v provincii Britannia. (Zdroj: swaag.org)

Pravděpodobně v roce 158 po Kr. nápis z Newcastle-upon-Tyne zaznamenává příchod tří nových legií z Germanie Superior a Germanie Inferior, pod novým guvernérem Iuliem Verem.¹⁶⁸ Přesné datum jeho příjezdu je neurčité, ale v roce 158 po Kr. již byl v úřadu guvernéra. Je zřejmě pravděpodobné, že Iulius Verus předpokládal, že na nově dobytém území propukne vzpoura, a proto povolal s sebou čerstvé posily. Předpokládá se, že Iulius Verus dohlížel na stažení Římanů z nížinné skotské oblasti poté, co bylo povstání konečně potlačeno. Jestliže by to byla pravda, tak interval mezi opuštěním a znovuobsazením Antoninova valu by byl velice krátký. Další nápisy z Castlecary a Bar Hill mají být z doby druhé okupace, ale jsou věnovány Antoninovi Piovi, což je velice zajímavé, neboť Antoninus Pius zemřel 7. 3. 161 po Kr.¹⁶⁹ To by nám mohlo říci, že se mu povedl ten krok, který mu měl zvednout vojenské renomé.

Druhá okupace skončila v roce 164 po Kr., kdy se římská armáda stáhla zpět na jih k Hadriánovu valu. A zde měla zůstat, dá se říci navěky.

¹⁶⁸ FIELDS 2005, 35.

¹⁶⁹ FIELDS 2005, 35.

8.1. Antoninův val

Samotný val byl postaven od východu k západu, začínal u Bridgeness na jižním břehu řeky Forth do starého Kilpatricku na severním břehu řeky Clyde, což je vzdálenost dlouhá 60 kilometrů. Posádka na Antoninově valu měla dobrý výhled na sever směrem k Fells a Kilsyth Hills a dále na východ přes bažiny řeky Forth.¹⁷⁰ Antoninus Pius skrze svého legáta Lollia Urbica dobyl Brity, vyhnal barbary a postavil další val, tentokrát ze zeminy. Tento komentář o činu Antonina Pia poukazuje na ten fakt, že Antoninův val byl vybudován čistě jen ze zeminy. Ale díky archeologickým nálezům víme, že některé části byly z kamene, především základy. Archeologické důkazy ukazují, že pevnosti na Antoninově valu byly vybudovány převážně z řezaných travních, rašelinových bloků stojících na kamenné základně o šířce 4,25 - 4,9 metrů, tvořené dvěma vnějšími řadami čtvercových obrubníků s hromadou drsných neopracovaných kamenů.¹⁷¹ Zřejmě se jednalo o inovaci, která byla bezpochyby stabilnější.

Val samotný byl z turfu. Antoninův val měl dvě třetiny šíře svého předchůdce. Tedy dvě třetiny, jako měla turfová část Hadriánova valu. Čímž stavitelé ušetřili čas a materiál.¹⁷² Na sever od valu byla příkop. Otevřený prostor mezi valem a příkopem, nazýváme bermem, byl zřídka kdy méně široký než 6,1 metrů.

Příkop byl, podobně jako většina římských vojenských příkopů, v profilu ve tvaru písmene V, ostře nakloněný, pod úhlem přibližně 30 stupňů k vertikále. Na místech podél jeho délky jsou v dolní části čtvercové kanály.¹⁷³ Rozměry příkopu se liší od bodu k bodu, ale průměrná šířka příkopu byla asi 12,2 metrů a hloubka byla 3,66 metrů. Hlína z příkopu byla vyhozena na jeho severní straně, kde tvořila podstatnou bariéru jako takovou. Na rozdíl od Hadriánova valu na jihu měla Antoninův val řadu pravidelně rozmístěných vojenských pevností od samého počátku. Ty zřejmě měly sloužit k oddělení legionářů a pomocných jednotek. Původní plán valu vyžadoval šest pevností, které byly od sebe vzdálené 6,6 až 8,8 kilometrů. Tuto vzdálenost římská armáda zvládla ujít za necelých 12 hodin. Jakmile byl val postaven až k pevnosti Castlehill, jen 6,4 kilometrů od jejího západního koncového bodu, byl plán přepracován na více než trojnásobný počet pevností námi 19 známých nebo pravděpodobných do dnešní doby.¹⁷⁴

170 FIELDS 2005, 36.

171 FIELDS 2005, 36.

172 FIELDS 2005, 36.

173 MAXWELL 1986, 105.

174 FIELDS 2005, 37.

Obr. č. 26 – Pozůstatky Antoninova valu.
(Zdroj: eruthvenstevenson.files.wordpress.com)

Dosavadních 17 pevností podél valu je nám bezpečně známo a další dvě, jmenovitě Inveravon a Falkirk, jsou nedoložené z důvodu jejich vzdálenosti. Rozestup mezi pevnostmi naznačuje, že byl záměr udělat je blízko sebe, a to ve vzdálenosti přibližně 4 až 4,8 kilometrů.¹⁷⁵ Což představuje bližší vzdálenost pevností, než kdy byla v jiné části říše. Myslíme tím na hranici říše. Toto nové uspořádání zajistilo lepší dohled na hraniční pásmo, než bylo původně plánováno. S jednou výjimkou, jmenovitě Bar Hill, všechny pevnosti přiléhaly k vnitřní stěně valu.¹⁷⁶

Převážná většina pevností měla hradby z turfu na kamenné základně, připomínající samotný val, ale rozdíly byly v šířce, která byla od 3,7 do 6,1 metrů.¹⁷⁷ Pevnosti Balmuildy a Castlecary byly dvě výjimky s kamennou hradbou, která měla základní šířku 2,3 - 2,4 metrů.¹⁷⁸

Všechny pevnosti (kromě Balmuildy a Castlecary) měly čtyři dřevěné brány, z nichž každá byla opevněna dvěma věžičkami. Jejich vyhlídková plošina nebyla pravděpodobně zastřešena a byla přístupná žebříkem. Na rozích pevností byly také dřevěné věže, které nevyčnívaly před hradbami, ale byly protažené dozadu.¹⁷⁹

175 FIELDS 2005, 37.

176 FIELDS 2005, 37.

177 FIELDS 2005, 38.

178 FIELDS 2005, 38.

179 FIELDS 2005, 38.

Všechny pevnosti, kde probíhaly archeologické výzkumy (s výjimkou Bearsden), měly hlavní budovy ve středu pevnosti. Hlavní budovy byly obvykle z místního kamene a střechy byly z červených tegulae, imbrice.

Červenou hliněnou střechu měla hlavní budova principia, která měla otevřené nádvoří, krytou baziliku a řadu malých místností na zadní straně budovy.¹⁸⁰ V centrální místnosti byla svatyně standart neboli Sacellum. Samozřejmě další hlavní budovy měly hliněnou střechu, a to praetorium a horrea.¹⁸¹ Tyto budovy se vyznačovaly jejich opěrnými zdmi dostatečně silnými pro podporu masivních střech. Další stavby, zvláště centuriae, byly dřevěné s dřevěnými střechami, které byly z dubových šindelů. Jejich podlahy byly z udusané zeminy a rozbitých střepů keramiky. Dobrým dřevem pro konstrukci dřevěných budov v pevnosti byla vrba nebo lískový ořech. Poté, co byla hlína nanesena na dřevěný základ a poté omítnuta, byla téměř nerozlišitelná od kamenné konstrukce.¹⁸²

Na Antoninově valu, stejně jako na Hadriánově, byla řada menších opevnění, podobných mílovým pevnostem. Pevnosti měly asi 18-21 metrů velký vnitřní prostor a byly obehnané příkopy na jejich východní, jižní a západní straně.

Známe na 9 pevností tohoto typu.¹⁸³ Víme, že tyto pevnosti byly od sebe přibližně stejně daleko, jako byly na Hadriánově valu. Díky této informaci můžeme stanovit jejich počet na přibližných 40 mílových pevností.¹⁸⁴ Je však dost zajímavým faktem, že na Antoninově valu nebyly dosud objeveny žádné věže. Ale během výzkumů bylo objeveno šest objektů, které byly ve dvojicích a mohly sloužit zřejmě jako signalizační platformy. Byly z turfů o rozměrech 5,2-5,5 metrů na kamenné základně a postavené proti vnitřní straně valu. Na jednom takovémto objektu byly nalezeny důkazy, že objekt shořel. V těchto objektech byly nalezeny střepy římské keramiky.¹⁸⁵

Otázkou je, proč tyto objekty vyhořely. Buď byly vypáleny násilně, nebo shořely díky nešťastné náhodě. Pokud to byly signální objekty, tak musela hlídka udržovat oheň. Díky tomu se mohl oheň nešťastně rozšířit a způsobit požár. Ale pravděpodobnější je první teorie.

Co se týká samotných pevností, tak se jich hojně využívalo za Agricolova tažení. Samozřejmě pevnosti byly podle potřeby přestavěny. Například pevnosti na sever od valu, Ardoch, Strageath a Bertha.¹⁸⁶

Tyto pevnosti pravděpodobně měly za úkol chránit poloostrov Fifé, jehož obyvatelé zřejmě byly nakloněny Římu. Vojáci těchto zrekonstruovaných pevností zřejmě také sledovali situaci, a pokud nastal nějaký problém, měli možnost rychle poslat zprávu posádce na valu. Je nutné podotknout, že v bezprostřední blízkosti valu

180 FIELDS 2005, 38.

181 FIELDS 2005, 38.

182 FIELDS 2005, 38.

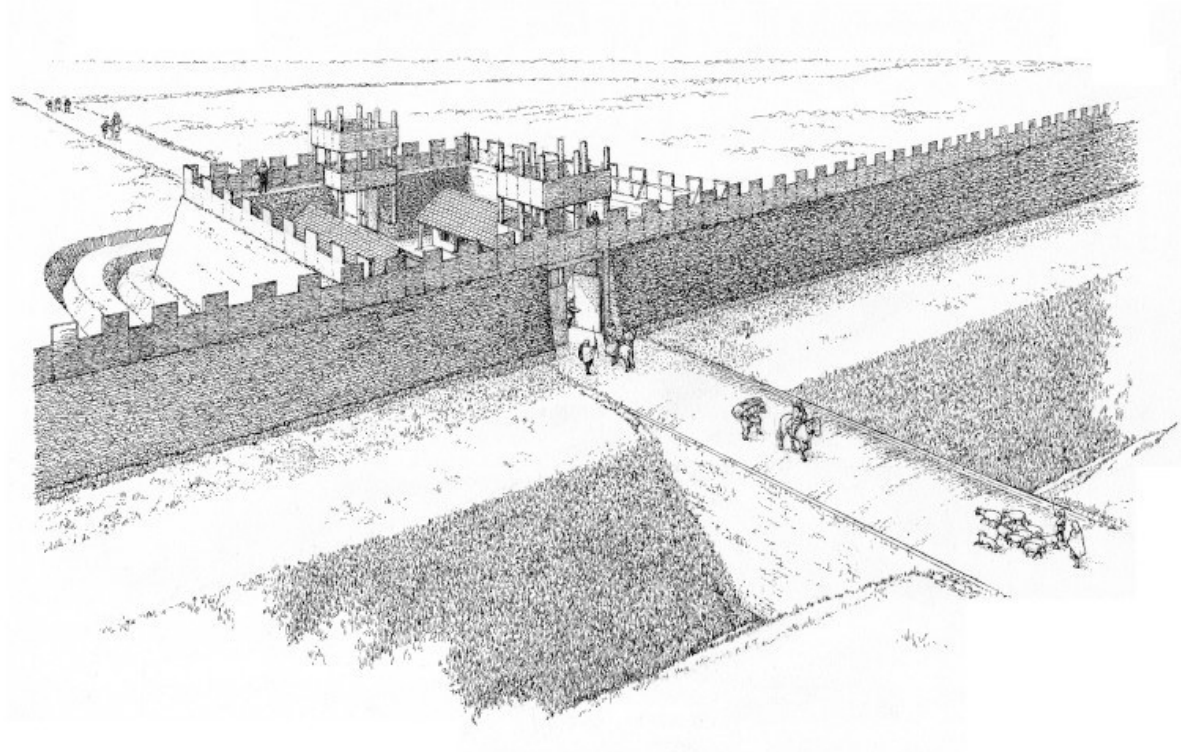
183 FIELDS 2005, 39.

184 FIELDS 2005, 39.

185 FIELDS 2005, 40.

186 FIELDS 2005, 40.

ležely dočasné římské tábory, které pravděpodobně sloužily jako pracovní síla a byli odpovědní za výstavbu pohraničního systému. Tyto pracovní tábory byly obdélníkového tvaru obklopené hradbou a příkopy. V těchto pracovních táborech byly postaveny řady kožených stanů neboli papilionů.¹⁸⁷

Obr. č. 27 – Rekonstrukce Antoninova valu.
(Zdroj: www.antoninewall.org)

187 FIELDS 2005, 41.

8.2. Stavba samotného valu

Celý pohraniční systém byl postaven všemi třemi legiemi v Británii, tedy vexillationes z legií II Augusta, VI Victrix pia fidelis a XX Valeria Victrix. Tuto skutečnost víme díky nápisům v římských pevnostech.¹⁸⁸ Víme, že práce byla rozdělena na části a byla přidělena každé kohortě zvláště a v kohortách se práce rozdělila mezi centurie. Zřejmě tento stavební model byl okopírován ze stavebního modelu Hadriánova valu.

Ze studie nápisů můžeme říci, že 59,2 kilometrů Antoninova valu bylo rozděleno do 15 stavebních směrů, neboli 15 hlavních prací. Tento počet prací by zajisté zvládly tři legie.¹⁸⁹

Samotná práce zahrnovala vyřezání turfových bloků, které poté byly přepraveny na určené místo. Nevíme přesnou váhu takovýchto turfových bloků, ale zřejmě jeden blok museli nést dva pracovníci.¹⁹⁰

Legionáři byli nezpochybnitelně zkušení v práci s turfem, jak je znázorněno na Trajanově sloupu.¹⁹¹ Vegetius popisuje standardní stavební turfový blok o rozměrech 444x296x149 milimetrů.¹⁹² Tento blok by vážil přibližně 30 kilogramů. Tedy byly zapotřebí dva legionáři pro přemístění a umístění jednoho bloku, a to z důvodu velikosti, nežli váhy. Díky experimentální práci inženýrů, které vedl Mr. Lunt z královské akademie, můžeme určit přibližnou dobu práce na jednom turfovém bloku. Přibližně 10 minut trvalo řezání jednoho turfového bloku.¹⁹³ Trajanův sloup znázorňuje turfový blok nesený na zádech legionáře, zajištěný lanovým popruhem. Avšak Luntova práce ukázala, že zatížení vyžaduje dva muže a že turfové bloky byly poměrně křehké. Tedy díky velikosti a křehkosti bylo lepší, když turfový blok nesli dva.

8.3. Funkce valu

Nový severní hraniční systém měl těžit z takticky dominantního postavení. Od východu k západu, kdekoli to bylo možné, využíval val krajinného rázu. Val byl staven podél hřebenu srázů a skal, které probíhaly územím Forth-Clyde. Mezi Bridgeness a Falkirk je oblast, která byla dosti bažinatá.¹⁹⁴

Samotný val měl primární úkol chránit nově dobyté území.

Zřejmě měl být v pozdější době přestavěn na kámen, jako to bylo u Hadriánova valu, ale to se bohužel nestalo. Jediným pádným argumentem může být ten fakt, že území, kde byl Antoninův val postaven, nebylo zcela ovládnuto Římem. Ihned

188 FIELDS 2005, 41.

189 FIELDS 2005, 41.

190 FIELDS 2005, 42.

191 BREEZE 2007, 53.

192 BREEZE 2007, 54.

193 BREEZE 2007, 54.

194 FIELDS 2005, 44.

po stavbě valu víme, že započala velká revolta ze strany barbarských kmenů. Víme, že to bylo hlavním důvodem, proč byl val opuštěn. Když to povím jednoduše laicky, Řím neměl potřebnou sílu na konsolidaci celého území, respektive celého dnešního Skotska a musel změnit své plány. Římské impérium bylo velké a nemohlo jen tak někde sebrat další vojenské síly pro finální dobytí Kaledonie.

8.4. Posádky valu

Celková posádka šesti primárních pevností by byla 4000 vojáků. Při trojnásobném zvětšení počtu pevností podél zdi byl nárůst počtu mužů pravděpodobně o 75 procent na zhruba 7000.¹⁹⁵

Antoninův val měl poměrně silnou posádku, která byla také složená z legionářů. Zatímco na Hadriánově valu to byly především pomocné sbory.¹⁹⁶

Tyto informace víme jak nápisů z pevností, tak ze samotné velikosti pevnosti. Největšími pevnostmi byly Mumrill, Castlecary, Bar Hill, Balmuidy a Old Kilpatrick. Které měly velikosti v rozmezí od 3,2 do 6,5 akrů (1,3-2,6 hektarů).¹⁹⁷ Byly tak velké, aby se tak vešly kohorty v plné síle. V praxi to však zřejmě nefungovalo. Například vojáci kohorty I Baetasiurum quingenaria byly trvale rozděleny mezi dvě pevnosti.¹⁹⁸

Název:	Typ:	Rozloha:
Bishopton	pevnost	neznáme
Old Kirkpatrick	pevnost	1,7 ha
Duntocher	pevnost	0,2 ha
Castle hill	pevnost	1,41 ha
Bearsden	pevnost	1,2 ha
Summerston	pevnost	0,11 ha
Balmuidy	pevnost	1,6 ha
Cadder	pevnost	1,1 ha
Auchendavy	pevnost	1,4 ha
Bar Hill	pevnost	1,4 ha
Croy Hill	pevnost	0,78 ha

195 FIELDS 2005, 44.

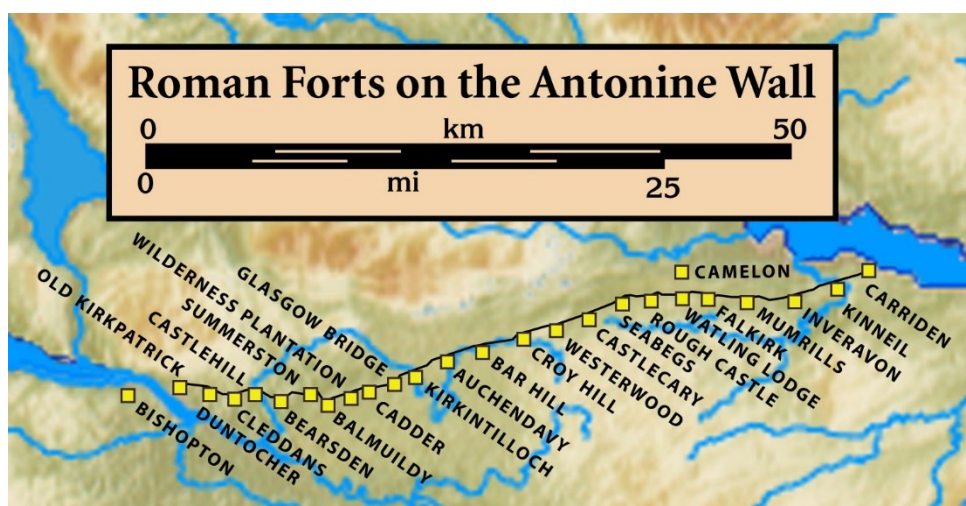
196 BREEZE 2007, 55.

197 BREEZE 2007, 55.

198 BREEZE 2007, 56.

Westerwood	pevnost	0,97 ha
Castlecary	pevnost	1,55 ha
Rough Castle	pevnost	0,63 ha
Falkirk	pravděpodobně pevnost	neznáme
Mumrills	pevnost	2,6 ha
Inveravon	pravděpodobně pevnost	neznáme
Camelon	pevnost	2,91 ha
Carriden	pevnost	1,6 ha

Tabulka č. 2 ukazující seznam pevností na Antoninově valu.

Obr. č. 28 – Mapa ukazující pevnosti na Antoninově valu.

(Zdroj: upload.wikimedia.org)

Bar Hill

Římská pevnost je nejznámější římskou pevností na Antoninově valu. První archeologické výzkumy zde proběhly v letech 1902 a 1905. Pevnost pokrývala plochu přibližně 1,4 hektaru. Hradby byly z turfů na kamenném základu a byly obehnané dvěma příkopy, kromě severní strany, kde byl pouze jeden příkop.¹⁹⁹

U východní brány byl dvojitý příkop, před kterým vedla vojenská cesta a ta směřovala přímo k pravému vrcholu blízkého kopce. Při via principalis byla

¹⁹⁹ KEPPIE 2004, 144.

principií, která byla z kamene. Tato budova je v dnešní době přístupná návštěvníkům. Rekonstrukce proběhla v letech 1979–1982.²⁰⁰

Budova principií byla s velkým nádvořím. Dále tam byly ubikace, menší dílny a místnost s oltářem. Během archeologických výzkumů byl otevřen 13 metrů hluboký vrt, který přinesl mnoho důležitých nálezů. Například řadu kamenných sloupků a hlavic, dřevěné lžice, pečetidla, různé železné předměty a mince.²⁰¹ Zajímavá je západní brána, vyznačující se mezerou v hradbách. Po pravé straně jsou zachovalé hradby s příkopem a cestou. V severozápadním rohu pevnosti byl lázeňský dům. Na jeho západním konci byly záchody a na východě byla místnost s hypocaustem. Na východě straně byly tři vytápěné místnosti a za nimi byla pec. Východně od lázeňského domu leží severní brána.²⁰² Nápisy ukazují, že Bar Hill byl obsazen posádkou první kohorty Hamiánských. Ti byli specializováni na lukostřeleckou jednotkou ze Sýrie a později byly nahrazeny první kohortou Baetisianů z Porýní.²⁰³

Castle Hill:

Ze samotné pevnosti 1,41 hektaru je v dnešní době velmi málo vidět. Díky nálezům víme, že posádkou pevnosti byla čtvrtá kohorta Galů. V roce 1826 byl nalezen oltář věnovaný prefektem.²⁰⁴

Bearsden:

Archeologický výzkum z roku 1973 objevil pevnost o velikosti 1,2 hektaru s kasárny, sklady a velkou kamennou sýpkou.²⁰⁵ Na východní straně pevnosti byly lázně. Toto byl objev, který de facto byl vrcholem archeologického výzkumu. Objevený nápis v budově lázní nám poskytuje cenného průvodce uspořádáním pokojů. Vestavěná dřevěná šatna vedla do chladné místnosti a poté do série vyhřívaných místností, kde se zachovalo hypocaustum a podlaha. V jedné z místností byla nalezena pískovcová hlava bohyně, někdy označována jako Fortuna. Hlava bohyně byla nalezena v témže roce.²⁰⁶ Nedaleko na jihovýchodě pevnosti byla malá obdélníková konstrukce, kterou lze identifikovat jako latríny. Analýza usazenin odpadních vod v nedaleké jámě přinesla odhalení, že vojáci měli, dá se říci vegetariánskou stravu, která zahrnovala maliny, jahody a filky s mákem. Dále koriandr pro lepší chuť mouky na přípravu chleba.²⁰⁷

Auchendavy:

Byla pevnost o velikosti 1,4 hektaru. Dnešní moderní cesta prochází pevností přes via principalis. Hradby jsou stále viditelné.

200 KEPPIE 2004, 145.

201 KEPPIE 2004, 146.

202 KEPPIE 2004, 147.

203 KEPPIE 2004, 147.

204 KEPPIE 2004, 154.

205 KEPPIE 2004, 151.

206 KEPPIE 2004, 152.

207 KEPPIE 2004, 153.

Letecké snímky ukazují, že pevnost byla chráněna třemi příkopy. Bylo nalezeno 5 oltářů, které se nacházely jižně od pevnosti. Tento nález byl v roce 1771.

S touto pevností máme spojené jedno jméno, díky nápisům na oltáři, a to jméno Marcus Cocceius Firmus, centurion Legio II Augusta. Zřejmě to byl velící důstojník pevnosti.²⁰⁸

Obr. č. 29 – Rekonstrukce vojenské pevnosti Bar Hill.
(Zdroj: www.roman-empire.net)

208 KEPPIE 2004, 147.

9. Tažení Septimia Severa do Kaledonie

Několikanásobné vojenské kampaně římského císaře Septimia Severa (celým jménem Lucius Septimius Severus Pertinax) v letech 208–211 po Kr. představovaly největší vojenskou sílu poslanou proti barbarským národům severně od šije Forth-Clyde. Příčinou tažení byla neklidná situace na ostrově, kdy nový místodržící Virius Lupus vyplácel menší tribut, dnešními slovy úplatek, barbarským kmenům, aby nechali římany v poklidu. Kmeny slib nedodržely, a proto byl císař odhodlán táhnout proti těmto kmenům, ačkoliv sám trpěl nemocí. Kromě legií, které byly na ostrově, Septimius Severus povolal pretoriánskou gardu a legie z jiných provincií. Jeho mladší syn Geta (celým jménem Publius Septimius Geta) byl ponechán v provincii, aby spravoval říši, přičemž mu pomáhala řada poradců císaře. Starší syn Caracalla (celým jménem Marcus Aurelius Severus Antoninus – rodným jménem Lucius Septimius Bassianus), doprovázel císaře Septimia Severa na vojenských kampaních a každoročně, na zimu, se vracel do města Eboracum. Obrovská vojenská síla bývá spojována s některými mimořádně velkými pochodovými tábory v nížinném Skotsku a několika tábory severně od šije Forth-Clyde. Samotné kampaně byly zcela jistě neuspokojivé. Sice byly s častými potyčkami, ale bez větší rozhodující bitvy. Během těchto menších potyček ztrácela římská armáda své jednotky, a to hlavně v zálohách. Můžeme říci, že první kampaň byla úmyslně pomalá a neefektivní, a to z důvodu reprezentace římské moci a úcty.²⁰⁹

Dokonce byly vyslány velvyslanci barbarských kmenů severně od Antoninova valu, aby jednali o míru. Bylo to předtím, než armáda dorazila do Skotska. Severus velvyslance odmítl. Tedy odmítl mírové jednání. Prvním krokem mělo být dobytí území nazývané Maetae. Toto území, mělo být střediskem spojených kmenů Skotska. Tento krok souvisí pravděpodobně s výstavbou pochodového tábora u Carpow na řece Tay. Zřejmě tento tábor měl být výchozím bodem pro začátek kampaně.²¹⁰

Avšak brzy se objevily potíže, když se kmeny na území Maetae vzbouřili. Septimius Severus odpověděl zcela rázně. Chtěl vyhladit všechny obyvatele tohoto území. Během druhé kampaně, kterou vedl císařův syn Caracalla, bylo veliké zaměření výlučně na území Maetae.²¹¹ V této době máme velký počet pochodových táborů o velikosti až 25 hektarů.

209 BREEZE 2007, 66.

210 BREEZE 2007, 66.

211 BREEZE 2007, 66.

Císař Septimius Severus vydal rozkaz, ve kterém nařídil zabít všechny obyvatelé území Maetae, dokonce dítě v matčině lůně.²¹²

Tento krutý rozkaz měl jediný efekt a to takový, že se do války přidali Kaledoňané. I když se přidali do války, tak k větší bitvě nedošlo. Severus stále postupoval k řece Tay. Víceméně kopíroval tažení Agricoli. V roce 210 po Kr. Severus podepsal mír s Kaledoňany a přijal přídomek Britannicus, neboli ten, co ovládá, dobyl Británni. Během zimy v roce 210 po Kr. císař onemocněl, a tudíž další vojenské tažení nestihl. Zemřel 4. února 211 po Kr. ve městě Eboracum.²¹³ Po smrti císaře Septimia Severa ještě Caracalla jednou vytáhl proti Kaledoňanům, ale to již nemělo větší efekt.²¹⁴ Po smrti Septimia Severa již nebyl další impuls na ovládnutí Kaledonie.

9.1. Podoba limitu za císaře Septimia Severa

Důležitým a prvním počinem Septimia Severa bylo rozdělení provincie Britannia na dvě části, a to na Britannia Superior a Inferior. Bylo to v roce 197 po Kr., kdy císař Severus porazil v občanské válce Clodia Albina. Správním městem provincie Britannia Superior bylo Londinium²¹⁵ a správním městem Britannia Inferior bylo Eboracum.

Je samozřejmé, že během tažení císaře Septimia Severa byla přestavba mnoha pevností. Například Ardoch, Carpow, Cardean, či Vindolanda. V samotné Vindolandě máme přestavbu starších lázní, či budovy velitelství. Byly také přestavěny hradby a vicus poblíž pevnosti se rozšířil.²¹⁶

Hranicí říše byl stále Hadriánův val. Hadriánův val v té době neprošel nijak velkými změnami. Spíše můžeme říci, že to byl výchozí bod pro vojenské operace císaře. Tedy můžeme říci, že limit za Septimia Severa byl stejný, jako před 20 lety, než propukla jeho vojenská tažení. Jak již bylo psáno dříve, než císař Severus zemřel, ustálil hranici říše na Hadriánově valu. Byl si zajisté vědom jeho postavení a účinnosti. Můžeme si domýšlet, kde by hranice byla, kdyby tažení dopadla na výbornou.

212 BREEZE 2007, 67.

213 Dnešní město York.

214 BREEZE 2007, 67.

215 Dnešní Londýn.

216 BIRLEY 2009, 136.

Obr. č. 30 – Mapa znázorňující tažení Septimia Severa. (Zdroj: upload.wikimedia.org)

10. Závěr

Náplní této práce bylo rozebrat a popsat proces dobývání území Británie a následně její začlenění do římského impéria. Jako každý jiný proces i zde nastaly situace, které proces pozastavily, či přímo zastavily. Nutno podotknout, proč zrovna Británie? Leckdo by namítl, že Británie byla nehostinné místo, kde se dařilo úrodě maximálně na jihu, nebo že domorodé kmeny nebyly nikdy předurčeny k poslušnosti. Ano, bylo zde mnoho negativních faktorů, proč nechat tento ostrov na pokoji. Ale dle mého názoru zde bylo více pozitiv. Jak již bylo psáno, primárním důvodem byla sláva, prestiž. Kdo zabral neznámé, nové území, měl zaručenou popularitu u lidí a leckdy u senátu. Dalším faktorem byla ta skutečnost, že ostrov skýtal mnohá bohatství. Ať už to bylo olovo, zlato, železo či měď. Ano, je zřejmé dle prvních informací z této práce, že dobytí území v první fázi bylo jednoduché, pokud bereme císaře Claudia. Od toho momentu byly domorodé kmeny, dá se říci, ztracené a neměly sílu na větší odpor. Řím si toho byl vědom a využil této situace, viz Agricola's kampaně. Naneštěstí pro něj a pro celý Řím, byl odvolán. A v tom bodě může leckdo vidět zvrát. Dobyvačná politika se změnila na stagnující, ba i defenzivní politiku. Hrály v tom velkou roli tyto faktory: špatné vedení, nehostinná krajina, povstání domorodých kmenů. Ať už vojensky, či psychicky. Přeci jenom, velký nápor zmizel a Britové se mohli pověstně „nadechnout“. Druhé století přineslo velké zvraty. Nesmíme opomenout velký stavební počín císaře Hadriána, který vybudoval impozantní stavitelskou věc. Na tehdejší dobu, zcela určitě pokroková věc. Defenzivní systém, který nešel jen tak překonat, přestože měl své chyby, který určoval ráz krajiny a chod provincie. Zajisté, Antoninus také vytvořil impozantní stavbu, ale je zřejmé, že to nebylo čistě defenzivní. Prvotním plánem bylo zabrat nová území a posunout hranici říše, což se na malý moment povedlo. Zajímavým faktem jest to, že každá následující ofenziva, která byla po Agricola's kampaních, šla stejnou cestou. Nicméně Britové, či chcete-li na území Skotska Kaledonané na tyto situace byly připraveny a věděli, že není nutné jít do přímé bitvy. Využily partyzánských technik a své proměnlivé počasí. Proto byly další pokusy odsouzeny k nezdaru.

Zřejmě posledním ofenzivním signálem bylo tažení Septimia Severa. Bohužel toto tažení nedopadlo dobře jak kvůli počasí, tak kvůli skonu císaře Severa. Je nasnadě položit si jednu otázku. Měl v plánu císař Severus posunout hranice dál, a kam je vůbec chtěl posunout dál? Víme, že měl v plánu obsadit celou Kaledonii, ale zajisté si byl vědom toho, že to není tažení na půl roku. Počasí na severu Skotska bylo proměnlivé, bylo špatné zásobování a Kaledonané se přímému střetu vyhýbali. Zřejmě během jeho první kampaně mu nastala podobná otázka a prozíravě, ačkoliv plánoval další kampaň, vymýšlel budoucnost provincie. Proto nastalo rozdělení provincie na dvě části a ustálení hranice na Hadriánově valu. Dle mého, byla to prozíravá věc. Díky rozdělení provincie se uklidnila situace jak na ostrově, tak i v Římě.

11. Antické prameny

Tacitus: *Z dějin císařského Říma*. Překl. V. Bahník a A. Hartmann.
Antická knihovna sv. 31 Svoboda 1976.

12. Literární zdroje

- MATTINGLI, D. 2006: *An imperial possession Britain in the Roman empire*. London.
- KAMM, A. 2011: *The last frontier: The Roman invasions of Scotland*. Glasgow.
- FIELDS, N. 2008: *Rome's northern frontier AD 70 – 235*. New York.
- KEPPIE, L. 2004: *The legacy of Rome: Scotland's Roman remains*. Edinburgh.
- MAXWELL, G. 1989: *The Romans in Scotland*. Edinburgh.
- MAXWELL, G. – HANSON, W. 1986: *The Antonine Wall: Rome's north west frontier*. Oxford.
- BREEZE, D. J. 2006: *Roman Scotland: Frontier country*. Batsford.
- WOOLLISCROFT, D. J. – HOFFMANN, B. 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. Stroud.
- WOOLLISCROFT, D. J. 2002: *The Roman frontier on the Gask Ridge, Perth and Kinross an interim report on the Roman Gask Project 1995-2000*. Oxford.
- BREEZE, D. J. 2007: *Roman frontiers in Britain*. Bristol.
- GRANT, M. 2006: *Dějiny antického Říma*. Praha.
- DAVIES, R. W. 1971: *The Roman military diet*. Cambridge.
- COLLINGWOOD, R. G. 2013: *Roman Britain*. Hoboken.
- PITTS, L. F. – JOSEPH, J. K. ST. 1985: *Inchtuthil. The Roman Legionary Fortress*. London.
- BIRLEY, R. 2009: *Vindolanda: A Roman frontier fort on Hadrian's Wall*. Amberley.

13. Zdroje obrázků

Obr. č.1 - <http://www.athenapub.com/caesar1.htm>

Obr. č.2 - <https://ehistory.osu.edu/biographies/gaius-julius-caesar>

Obr. č.3 -

https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_conquest_of_Britain#/media/File:British.coinage.Roman.invasion.jpg

Obr. č.4 - <http://sites.psu.edu/romanoccupationofbritain/roman-conquest-of-britain-ad-43/>

Obr. č.5 -

https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_conquest_of_Britain#/media/File:Roman.Britain.campaigns.43.to.84.jpg

Obr. č.6 -

https://en.wikipedia.org/wiki/Gnaeus_Julius_Agricola#/media/File:Agicola.Campaigns.78.84.jpg

Obr. č.7 - <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/8045010.stm>

Obr. č.8 – http://roman-britain.co.uk/places/stracathro_camp.htm

Obr. č.9 - <http://www.britannia.com/history/arthur/camelon.html>

Obr. č.10 – <http://www.ancientportsantiques.com/wp-content/uploads/2014/11/InchtuthilFort.jpg>

Obr. č.11 - WOOLLISCROFT, D. J. – HOFFMANN, B. 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, str. 36

Obr. č.12 - WOOLLISCROFT, D. J. – HOFFMANN, B. 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, str. 43

Obr. č.13 - WOOLLISCROFT, D. J. – HOFFMANN, B. 2006: *Rome's first frontier: The Flavian occupation of Northern Scotland*. United Kingdom, str. 54

Obr.č.14 -

<http://www.scottishheritagehub.com/sites/default/files/u12/gask.jpg>

Obr. č.15 - <http://roman-britain.co.uk/images/parkneuk.gif>

Obr. č.16 -
<https://en.wikipedia.org/wiki/Stanegate#/media/File:Stanegate.jpg>

Obr. č. 17 -
<https://www.flickr.com/photos/carolemage/5998798019/in/album-72157627333325716/>

Obr. č. 18 -
<https://www.flickr.com/photos/carolemage/sets/72157627333325716/>

Obr. č. 19 –
https://en.wikipedia.org/wiki/Antonine_Wall#/media/File:Hadrians_Wall_map.svg

Obr. č. 20 – <http://www.english-heritage.org.uk/remote/www.english-heritage.org.uk/content/properties/hadrians-wall/2209846/2698030/hadrians-wall-castle-nick-milecastle?w=640&mode=none&scale=downscale&quality=60&anchor=middlecenter>

Obr. č. 21 –
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Reconstruction_Turret_at_Vindolanda_I.jpg/300px-Reconstruction_Turret_at_Vindolanda_I.jpg

Obr. č. 22 – http://www.romanobritain.org/1-arc/arc_images/Hadrians_Wall2.jpg

Obr. č. 23 –
<http://www.oldthingsforgotten.com/honeymoon/hadrianmapsm.jpg>

Obr. č. 24 – http://roman-britain.co.uk/images/vercovicium_plan.gif

Obr. č. 25 –
<https://swaag.org/images/Bainbridge%20Fort%20Map.jpg>

Obr. č. 26 –
<https://eruthvenstevenson.files.wordpress.com/2015/09/antonine-wall.jpg?w=640&h=512>

Obr. č. 27 –
http://www.antoninewall.org/sites/default/files/hs_images_yc-rom.8-1958-1_o1.jpg

Obr. č. 28 –

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Antonine.Wall.Roman.forts.jpg>

Obr. č. 29 - [http://www.roman-](http://www.roman-empire.net/articles/pics/barhill/Fort_Layout_1.jpg)

[empire.net/articles/pics/barhill/Fort_Layout_1.jpg](http://www.roman-empire.net/articles/pics/barhill/Fort_Layout_1.jpg)

Obr. č. 30 -

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Roman.](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg/1200px-Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg)

[Britain.Severan.Campaigns.jpg/1200px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg/1200px-Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg)

[Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg/1200px-Roman.Britain.Severan.Campaigns.jpg)